

NACRT



Skraćenice

AFIP Agencija za financijske, informatičke i posredničke usluge

ALARMA lat. za dijagnozu kritičnosti/održivosti radnih mjesta

APIF Agencija za posredničke, informatičke i financijske usluge

BiH Bosna i Hercegovina

CDP Projekt razvoja zajednica

COMPASS Općinske javne administrativne i socijalne usluge orijentirane prema klijentu

DR Društveni razvoj

EU Europska unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

GAP Projekt upravne odgovornosti

GO-WADE Projekt dobre uprave u oblasti voda i zaštite okoliša

ILDIP Projekt integriranog lokalnog razvoja

IPA Instrument za pretpristupnu pomoć

LED / LER Local Economic Development / Lokalni ekonomski razvoj

MiPRO Metodologija za integrirano planiranje razvoja općina

MDP Projekt razvoja općina

MSP Mala i srednja poduzeća

MZ Mjesna zajednica
NVO Nevladina organizacija
PEST Analiza političkih, ekonomskih, društvenih i tehnoloških faktora
PG Partnerska grupa
REC Regionalni centar za okoliš za Srednju i Istočnu Europu
SDC Švicarska agencija za razvoj i suradnju
SMART Specifično, mjerljivo, adekvatno, realistično i vremenski određeno
SWOT Analiza unutarnjih snaga i slabosti i vanjskih prilika i prijetnji
UNDP Razvojni program Ujedinjenih naroda

Sadržaj

UVOD

Strategija razvoja Općine Kiseljak 2021.–2027. godine ključni je strateško-planski dokument općine, kojim se usmjerava razvoj ove lokalne zajednice u četiri glavna aspekta društvenom, ekonomskom, aspektu prostornog uređenja i aspektu okoliša. Ova strategija je sustavni instrument za proaktivno i odgovorno upravljanje lokalnim razvojem. Strategijom se definiraju strateški ciljevi razvoja u narednih 10-ak godina, te se određuju ciljevi i planiraju projekti i mjere za ostvarivanje istih.

Strategija razvoja predstavlja putokaz za sveukupni razvoj općine. Prihvaćajući činjenicu da postavljanje ciljeva podrazumijeva ne samo odgovor na pitanje „šta“, već i „kako“, te da je odgovor na ovo pitanje od ključnog značaja za kvalitetnu implementaciju Strategije, Općinski tim je izradio sektorske planove i operativni dio Strategije.

Važno je naglasiti da Strategija obuhvaća i listu prioritetnih programa i projekata u svakom sektoru, a koji omogućavaju dosezanje postavljenih ciljeva putem provođenja operativnih aktivnosti, čime se stvara osnova za sveukupnu implementaciju Strategije. Nadalje, prioritetni programi i projekti nisu samo osnova za korištenje općinskih i drugih domaćih izvora sredstava, nego i dobra osnova za pristup eksternim izvorima sredstava, poput IPA programa Europske unije, ali i drugih programa podrške u Bosni i Hercegovini.

Kod izrade strategije razvoja općine Kiseljak posebno se vodilo računa o ostvarivanju vodoravne međusektorske usklađenosti te okomite usklađenosti Strategije sa strategijama i planovima na drugim razinama.

Preduvjet kvalitetne i pravovremene implementacije Strategije jeste prepoznavanje njenog značaja od strane sveukupne lokalne zajednice i viših razina vlasti, ali i uspostava Strategijom predviđenih mehanizama za njenu implementaciju, izvještavanje, ažuriranje i sveukupnu operacionalizaciju, a što je zadatak koji Općini, ali i svim drugim akterima u lokalnoj zajednici, predstoji u narednom razdoblju.

Metodologija kreiranja strategije razvoja

U izradi strateškog plana razvoja općine Kiseljak korištena je standardna Metodologija za integrirano planiranje lokalnog razvoja (MiPRO), prihvaćena i preporučena od strane entitetskih vlada te saveza općina i gradova oba entiteta. MiPRO je u potpunosti usklađena sa postojećim zakonskim okvirom kojim je definirano planiranje razvoja na lokalnoj razini gdje je općinska uprava nositelj procesa izrade i implementacije strategije, uz maksimalno uključivanje i svih drugih aktera života u lokalnoj zajednici. Nadalje, MiPRO je u potpunosti usuglašena sa vodećim principima-načelima i pristupima strateškom planiranju koje promovira Europska unija.

Vodeći principi na kojima se zasniva Strategija razvoja općine Kiseljak su održivost i socijalna uključenost.

Održivost kao princip integrira ekonomski i okolišni aspekt, dok princip socijalne uključenosti podrazumijeva jednake šanse za sve i pravičnost u smislu identificiranja potreba i interesa marginaliziranih i socijalno isključenih grupa stanovništva.

Nadalje, Strategiju razvoja karakteriziraju integracija (što znači da su ekonomski, društveni i okolišni aspekt promatrani kao neodvojivi dijelovi jedne cjeline) i participacija (svi zainteresirani akteri su angažirani i doprinijeli su izradi Strategije).

Općina se angažirala u procesu izrade Strategije vođena uvjerenjem da strateško planiranje predstavlja ključni instrument za proaktivno i odgovorno upravljanje lokalnim razvojem.

Proces izrade Strategije razvoja općine Kiseljak, iniciran od strane načelnika Općine i podržan od strane Općinskog vijeća, započeo je u 2021. godini, formiranjem Općinskog razvojnog tima.

Proces je operativno vodio Općinski razvojni tim, a u samom procesu stvoreni su mehanizmi za građansko sudjelovanje sa predstavnicima javnog, privatnog i nevladinog sektora. Poseban naglasak je stavljen na uključivanje i adekvatno prepoznavanje potreba potencijalno ranjivih kategorija stanovništva.

Polazna tačka za izradu strategije razvoja općine Kiseljak je bila analiza postojećih strateških dokumenata, razina njihove realizacije, te stupnja razvijenosti ljudskih resursa neophodnih za izradu i implementaciju strategije.

Ova analiza je bila nadograđena na osnovu analize relevantnih kvantitativnih i kvalitativnih podataka iz primarnih i sekundarnih izvora. Noseći i najvažniji dio Strategije predstavlja njen strateški dio, tj.

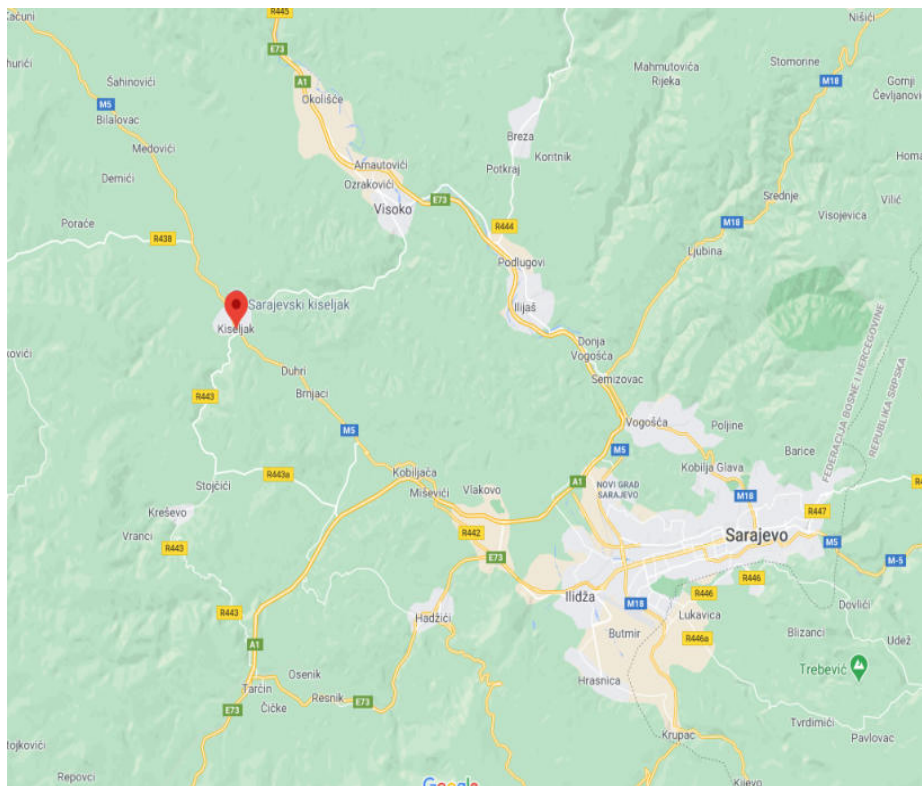
Strateška platforma, a koja obuhvaća socio-ekonomsku analizu, strateške fokuse, viziju razvoja i strateške ciljeve razvoja. Strateška platforma Strategije kao i Sektorski planovi ekonomskog , društvenog razvoja te plana zaštite i unapređenja okoliša dominantno je djelo Općinskog razvojnog tima.

U završnom dijelu procesa, Općinski razvojni tim je, na bazi principa integracije, objedinio i uskladio sektorske dokumente, te izradio okvirne planove implementacije.

Strateška platforma

Izvod iz socio-ekonomske analize

ZEMLJOPISNI/ GEOGRAFSKI POLOŽAJ I PRIRODNE KARAKTERISTIKE



Općina Kiseljak se nalazi u središnjem dijelu Bosne i Hercegovine i pripada Kantonu Središnja Bosna Federacije Bosne i Hercegovine (FBiH). Zauzimajući površinu od 164 km², graniči s općinama Fojnica, Busovača, Kreševo, Visoko, Hadžići i Ilidža. Kroz Kiseljak protječu rijeke Lepenica, Kreševčica, Fojnica i Mlava sa pritokama. Pored mineralne i termalne vode, radioaktivnog blata i plina, Kiseljak raspolaže sa šumskim i rudnim bogatstvima, prvenstveno sa nalazištima crvene i bijele gline (kaolina) i dolomitnog pijeska.

U odnosu na krupnije prirodno geografske cjeline, za općinu Kiseljak se može reći da po svom položaju pripada dolinsko-kotlinskom dijelu. Najviša nadmorska visina jeste Čubren 1097 m, najniža nadmorska visina je na Završkom mostu i iznosi 450 m. Nadmorska visina centra iznosi 463 m. Teritorij na kojem je razvijeno naselje je blago kupirano i ono predstavlja dio Kiseljačke doline koja se pruža od Paleškog mosta do Brestovskog, a koju okružuju brda Jasikovac, Grošćica, Berberuša, Plaz i Kruševska Kosa sa nadmorskim visinama 700-1250 m.

Promatrajući globalno, za prostor Kiseljaka se može reći da se nalazi pod utjecajem pretplaninske klime. Ova klima obuhvaća predjele između planina, tj. kotline i doline kojima otječu vode pritoka glavnih bosansko-hercegovačkih rijeka, kao i brežuljkasta područja. Klima se prilično razlikuje i od umjereno-kontinentalne klime na sjeveru i od planinske klime na najvećim visinama. Povoljne termičke prilike određene manjim širinama izmijenjene su radi ispresijecanosti reljefa, nadmorske visine, otvorenosti prema sjeveru, a donekle i radi šumskog prostranstva.

Osnovne karakteristike ovog tipa klime ogledaju se u sljedećem:

Zime su u prosjeku hladnije. Najhladniji mjesec tijekom godine je siječanj sa prosječnim temperaturama od –2 stupnja C, a najtopliji je srpanj, odnosno kolovoz, sa prosječnim vrijednostima od 18 stupnjeva C. Jesen je toplija od proljeća što je uvjetovano većim termičkim utjecajima Jadranskog mora. Srednja godišnja temperatura zraka u Kiseljaku je 9,1°C.

Prosječna količina padalina tijekom godine iznosi 900-1000 mm.

Općina Kiseljak raspolaže velikim prirodnim bogatstvima na kojima su zasnovane perspektive njenog razvoja. Prvu poznatu analizu kiseljačke vode uradio je 1886. godine dr. E. Ludwig, dvorski savjetnik iz Beča, koji je utvrdio da Kiseljak u sebi ima najviše ugljikovog dioksida, glauberoive soli i mnogo željeza, te da je ova voda, obzirom na sastav „specijalitet među europskim mineralnim vodama“.

1954. i 1958. godine obavljene su nove analize mineralne vode pa je utvrđeno da ona pored poznatih sastojaka sadrži još i brom, jod i titanov oksid.

Na području Kiseljaka, kaptirana su četiri izvora mineralne vode, izdašnosti 5 dm³/s. To su:

1. «Park»

2. «Kiseljačić»
3. «Podgaj»
4. «Bio-han»

Kiseljačka mineralna voda ispitana je u renomiranim znanstveno-istraživačkim centrima. Tako je poznato da pijenjem tople i hladne mineralne vode, dijetalnom ishranom, kupkama u mineralnoj vodi, ugljičnim i blatnim kupkama cijelog tijela i djelomičnom masažom, parafinskim oblogama i medikamentima postižu se zavidni rezultati u liječenju niza kroničnih oboljenja (šećerna bolest, želučano-crijevna oboljenja, bolesti jetre, bolesti krvotoka, poremećaji metabolizma, reumatska oboljenja itd.

Prirodna mineralna voda jedan je od nositelja razvoja općine Kiseljak, obzirom da najveće poduzeće na području općine djeluje upravo na bazi mineralne vode, a njihov proizvod Sarajevski kiseljak poznat je i izvozi se širom svijeta. Sarajevski kiseljak spada u najbolje zemno-alkalne mineralne vode. Po svojim fizikalno kemijskim karakteristikama je natrij - kalcij - magnezij - hidrogenkarbonatna-sulfatna mineralna voda. Sadržava 3142,6 mg/l ukupno topljivih čvrstih tvari i 4000 mg/l ugljikovog dioksida.

Osim kaptiranih izvora mineralne vode, poznato je i ljekovito blato u Klokotima, čiji radio aktivitet, mjereno mahovim jedinicama u C/1, iznosi 3,74, a sadrži i CO₂.

U Zabrdju se nalazi izvor termo-mineralne vode «Toplica», kapaciteta 30 dm³/s. Izlazna temperatura vode je između 25 i 30 stupnjeva Celzijusa.

Danas je Kiseljak zbog svoje prometne pozicije, intenzivnog gospodarskog razvoja, prirodnih bogatstava, stanogradnje ali i drugih sadržaja, sve češća stanica putnika.

DEMOGRAFSKE KARAKTERISTIKE

Broj stanovnika i struktura

Općinu Kiseljak čine 82 naseljena mjesta organizirana u devet mjesnih zajednica: Bukovica, Lepenica, Draževići, Brnjaci, Topole, Kiseljak, Gromiljak, Brestovsko i Bilalovac. Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, općina je imala 20.722 stanovnika, od čega 7.838 (37,8 %) Bošnjaka, 11.823 (57,1 %) Hrvata, 409 (2%) Srba, i 652 (3,1 %) ostalih.

Prema popisu iz 2013. godine općina Kiseljak ima jedno urbano naselje i 81 ruralna naselje. Urbano stanovništvo ukupno čini 3554 stanovnika što ukupno iznosi 17,2 % prosječne starosti 39,1 godina, a ruralno stanovništvo 17168 stanovnika što ukupno iznosi 82,8 % prosječne starosti 37,8 godina.

Prema procjenama općinskih službi iz 2020. godine u općini Kiseljak trenutno živi oko 20 000 stanovnika.

Starosna struktura stanovništva je povoljna ako se uzme u obzir odnos broja stanovnika različitih životnih dobi. Statistika pokazuje da je oko 2.979 stanovnika između 0-14 godina, 14.145 stanovnika između 15-64 godine i 3.204 stanovnika koji imaju 65 i više godina. Starosnu strukturu stanovništva karakterizira značajan postotak radno sposobnog stanovništva (od 15 - 64 godina starosti), što gospodarstvu općine osigurava dovoljno raspoložive radne snage.

Prostorni raspored stanovništva, migracije i prirodni priraštaj

Prema procjeni općinskih službi prisutna je migracija stanovništva iz ruralnih prema urbanoj sredini. I pored značajnog potencijala seoskog područja u smislu rano sposobnog stanovništva, dosta razvijene infrastrukture i dostupnih resursa, gospodarske aktivnosti na selu osim poljoprivrede nisu razvijene u dovoljnoj mjeri. Razlog tome leži prije svega u činjenici da seoska gazdinstva najvećim dijelom žive od poljoprivredne proizvodnje, koja nije visoko intenzivna i tržišno orijentirana. Također, prema službenim statističkim pokazateljima Federalnog zavoda za statistiku evidentan je i odlazak stanovništva u druge zemlje zbog teške ekonomske situacije.

Sa površinom od 165 km², općina Kiseljak spada u općine sa manjom površinom na području Kantona Središnja Bosna. Istovremeno, u usporedbi sa drugim općinama, kao i odnosu na prosječnu gustoću naseljenosti stanovnika po km² površine, općina Kiseljak je poslije Viteza najgušće naseljena općina u Kantonu. Međutim, na razini FBiH, Kiseljak se po gustoći naseljenosti nalazi na 59 mjestu od ukupno 90 mjesta, gdje više rangirane općine i kantoni imaju veću gustoću naseljenosti.

U posljednjih nekoliko godina prirodni priraštaj je negativnog karaktera, gdje broj rođenih u promatranom razdoblju 2018-2020 na području općine Kiseljak bilježi pad, u odnosu na prethodne godine.

Uzimajući u obzir gore navedeni trend pretpostavljamo da se broj ukupnog stanovništva (ne uzimajući u obzir tzv. socijalne i ekonomske migracije) neće bitnije promijeniti, a samim tim neće doći do dodatnog pritiska na postojeću infrastrukturu na području općine (komunalnu, školsku, zdravstvenu).

Svi osnovni indikatori ukazuju na to da općina Kiseljak ima populaciju sa karakteristikama sličnim karakteristikama stanovništva razvijenih europskih zemalja.

S obzirom na popis stanovništva iz 2013. godine broj stanovnika na području općine Kiseljak iznosi 20.722 stanovnika.

PREGLED STANJA I KRETANJA U LOKALNOM GOSPODARSTVU

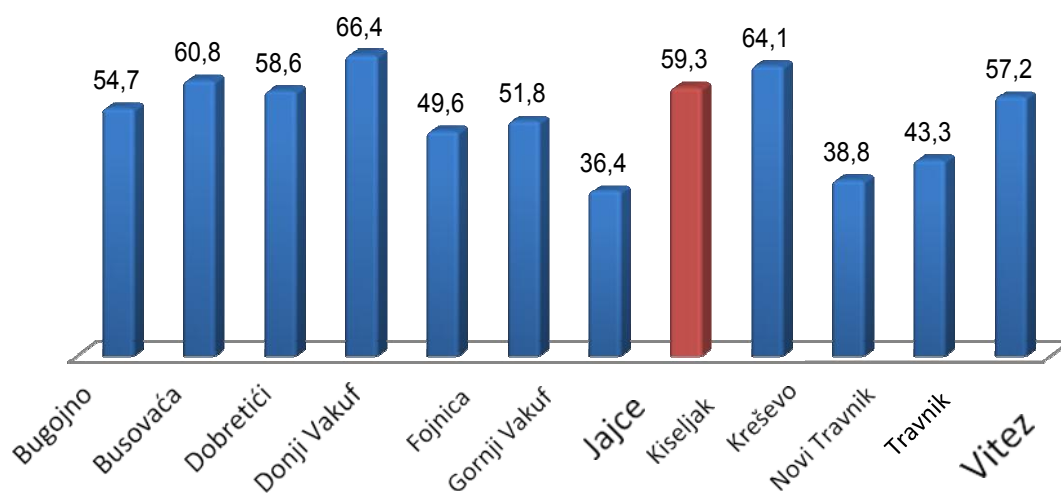
Broj i struktura poduzeća

Na području općine Kiseljak prema službenim statističkim podacima na kraju 2020.godine registrirano je ukupno 798 gospodarski subjekata od čega :

- d.o.o. : 318
- obrt : 281
- trgovina : 106

- ugostiteljstvo : 93

Broj registriranih pravnih osoba i obrta na 1.000 stanovnika u 2020.godini



Izvor podataka: Kantoni u brojkama KSB, izdavač Federalni zavod za statistiku

Vidimo da u 2020. godini na 1.000 stanovnika općine Kiseljak djeluje 59,3 registriranih poduzeća i obrtnika.

Iako je ova brojka daleko ispod prosječnog broja registriranih poduzeća i obrta na 1.000 stanovnika u razvijenim državama, u usporedbi s općinama u okruženju, općina Kiseljak ima značajan broj registriranih pravnih i fizičkih osoba.

Iako na području općine djeluje relativno velik broj poduzeća i obrta, većina registriranih poduzeća su mikro poduzeća sa manje od uposlenih.

Vanjsko trgovinska razmjena i prosječna plaća

Obim vanjskotrgovinske razmjene na području općine Kiseljak u 2020. godini iznosio je

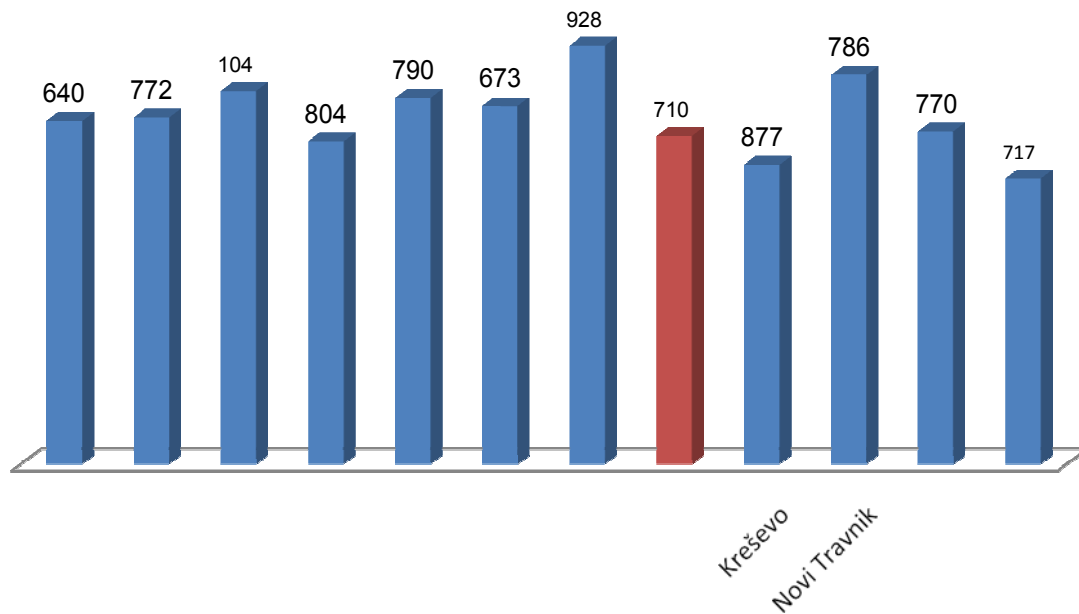
138.542,66 KM. Ukupan izvoz po stanovniku iznosio je 2 218 KM dok je ukupan uvoz iznosio 4 611 KM.

Kada je u pitanju bruto društveni proizvod (BDP) po glavi stanovnika, ekonomska situacija na području općine Kiseljak je povoljna, u odnosu na druge općine u SBK/KSB.

Prema podacima za 2020. godinu, prosječna neto plaća na području općine Kiseljak nije značajno niža od prosječnih neto plaća na području općina u okruženju. Stoga je očigledno da se uzrok ovako niskog BDP-a nalazi u malom broju uposlenih (niskoj stopi uposlenosti) na području općine Kiseljak. Prosječna neto plaća na području općine Kiseljak je niža od prosječne neto plaće u FBiH. Razlika u prosječnoj neto plaći na području općine Kiseljak i prosječnoj neto plaći na području FBiH se kontinuirano smanjuje u odnosu na prethodne godine

Međutim, tendencije blagog rasta u odnosu na prethodne godine nisu usklađene sa tendencijom rasta troškova života. Rezultat neusklađenosti plaća na području općine Kiseljak i prosjeka plaća u FBiH je taj što veći broj radnika na području ove općine radi na sivom tržištu, gdje poslodavci ne prikazuju dohodak.

Prosječna neto plaća - 2020. godina u KM



Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Poljoprivredni potencijali

Analiza lokacijskog koeficijenta ukazuje na nizak stupanj razvoja djelatnosti poljoprivrede na području općine Kiseljak. Djelatnost poljoprivrede lova i šumarstva na području općine Kiseljak nije na razini razvijenosti koja bi omogućila zadovoljavanje potreba stanovništva koje živi na području općine.

Bugojno Busovača Dobretići Donji Vakuf Fojnica Gornji Vakuf Jajce Kiseljak Kreševo Novi Travnik Travnik Vitez

Rezultati u poljoprivrednoj proizvodnji nešto su veći jer već nekoliko godina unazad postoje kapaciteti za preradu voća i povrća, hladnjače za smještaj otkupljenog povrća i kapaciteti za pakiranje istog. Značajan poticaj poljoprivredi predstavljaju podsticaji primarnoj proizvodnji na razini Općine, Kantona i Federacije BiH u posljednjih pet godina koji su iznosili između 500.000-800.000 KM na godišnjoj razini, za razne vidove poljoprivredne proizvodnje.

U ukupno raspoloživom zemljištu (16.141 ha) na području općine Kiseljak, pod šumama se nalazi oko 51% zemljišta (8.154 ha), poljoprivredno zemljište čini 48% (7.792 ha), dok je ostalog neplodnog zemljišta 1% (195 ha). Poljoprivredno zemljište zauzima 7.792 ha, od čega je obradivog 6.965 ha (oranice i vrtovi 5.498 ha, voćnjaci 297 ha, livade 1.170 ha) i pašnjaka 827 ha. Poljoprivredno zemljište je većinom u privatnoj svojini (94%).

U odnosu na bonitet, najkvalitetnijeg poljoprivrednog zemljišta od prve do četvrte klase ima 47% (6% je u prve dvije klase a 41% spada u treću i četvrtu klasu), 49% je u petoj i šestoj klasi, a 4% u sedmoj i osmoj klasi.

Ako se uzme u obzir površina raspoloživog obradivog zemljišta i procjena trenutnog broja stanovnika, općina Kiseljak ima oko 0,29 ha obradivog zemljišta po glavi stanovnika, što je dostatno za proizvodnju koja zadovoljava prehrambene potrebe stanovništva općine. Kvalitetno poljoprivredno zemljište se nalazi u dolinama rijeka Lepenice, Kreševčice, Fojnice i Mlave. Na području općine nalazi se oko 2.421 ha zemljišta prve kategorije, koje se najvećim dijelom nalazi uz longitudinali Kobiljača– Klokot.

Poljoprivredno zemljište je vrlo dobro povezano sa prometnicama, što olakšava intenziviranje poljoprivredne proizvodnje. Opća je ocjena da je poljoprivredno zemljište na području općine nedovoljno iskorišteno, a naročito su zapuštene površine od Zabrdža do Klokota koje su posebno pogodne za bavljenje poljoprivredom.

Bavljenje poljoprivredom za većinu stanovnika općine je dopunska djelatnost, a odlika poljoprivredne proizvodnje je i nedovoljna primjena agrotehničkih mjera, usitnjenost posjeda, te prepuštenost tržišnoj stihiji, bez odgovarajućeg međusobnog gospodarskog udruživanja. U sjetvenoj strukturi na području općine prevladava proizvodnja krmnog bilja, koje se ne koristi u potpunosti za prehranu stoke. Od žitarica je najviše zastupljena proizvodnja pšenice, raži i ječma, a od povrtnog bilja najzastupljenija je proizvodnja kultura kupusnjača, krumpira, crnog luka i graha.

Na blago valovitom poljoprivrednom zemljištu koje se nastavlja na kvalitetno poljoprivredno zemljište postoje adekvatni uvjeti za uzgoj voća sa površinskim korijenom i svih vrsta jagodičastog voća. Na području općine nema prerađivačkih kapaciteta za poljoprivredne proizvode, pa se poljoprivredni proizvodi uglavnom plasiraju na tržnice.

Pregled ostvarenih prinosa usjeva u 2020. godini

Usjevi	2020		
	Požnjevena površina u ha	Prinos, tona	
		Ukupno	Po ha
Pšenica	65	221	3,4
Raž	70	224	3,2
Ječam	50	165	3,3
Zob	45	135	3,0
Merkantilni Kukuruz	70	126	1,8
Tritikale	55	220	4,0
Krumpir	95	712	7,5
Mrkva	10	50	5,0
Crni luk	60	480	8,0
Bijeli luk	10	30	3,0
Grah	10	10	1,0
Grašak	3	7,5	2,5
Kupus i kelj	40	350	8,5
Paradajz	9 (sa plast.)	72	8,0
Paprika	8	48	6,0
Krastavac	4	20	5,0
Ostalo povrće	35		

Silažni kukuruz	100	4000	40,0
Lucerka	50	155	3,1
Stočna repa	50	450	9,0
Travno – djetelin. smjesa	90	252	2,8
Ukupno pod usjevima	979	Od toga 10 Ha pod zaštitom (plastenici)	

Izvor podataka: Služba za gospodarstvo, urbanizam, zaštitu okoliša i komunalne poslove

Kada je u pitanju voćarstvo područje općine Kiseljak je dosta povoljno za proizvodnju svih kontinentalnih vrsta voća, i to ne samo za uzgoj ekonomski značajnih vrsta nego i širu strukturu sorti u okviru pojedinih vrsta. Naravno, dostignuta razinu proizvodnje je znatno ispod mogućnosti.

Pregled ostvarenih prinosa voća

Vrsta Voća	Površina/Ha Broj rodni stabala	Ukupan prinos u T/ po/Ha
Trešnje	1500	31/20 kg/st
Višnje	2200	41/20 kg/st
Jabuka	17000	255/15 kg/st
Kruška	9500	114/12 kg/st
Dunje	1000	18/18 kg/st
Šljive	22000	
Orasi	2500	25/10 kg/st
Jagoda	9	54/6
Malina	30	300/10

Aronija	7	35/5
Borovnica	3	18/6

Izvor podataka: Služba za gospodarstvo, urbanizam i prostorno planiranje

Ruralna područja Kiseljaka imaju alternativu u stočarskoj proizvodnji, a povoljni prirodni faktori pretpostavka su za kvalitetu proizvoda i prirodnu zdravu hranu. Istovremeno, bogatstvo riječnih tokova pretpostavka je za intenzivnu proizvodnju konzumne ribe, koja mora zadovoljiti sve uvjete suvremenog uzgoja i ostvariti dovoljan prirast, što je jamac i za plasman na tržištu.

Vrsta stoke	Broj grla/komada	Stočna proizvodnja Količina litara/kg/kom	Količina litara kg/kom
Goveda	2300		
Krave i steone junice	1400	<i>Kravlje mlijeko</i>	2.448,00 l
Ovce	2300		
Ovce za priplod	1550	<i>Ovčje mlijeko</i>	12000 l
Svinje	1500		
Krmače i nazimice	200		
Konji	21		
Kobile i omice	8		
Perad ukupno	11500		
Od toga nosilice	9000	<i>Ukupno jaja</i>	1.440.000
Koze ukupno	400	<i>Kozje mlijeko</i>	30000 l
Košnice pčela	900	Med u kg	Q

Izvor podataka: Služba za gospodarstvo, urbanizam, zaštitu okoliša i komunalne poslove

Obim stočne proizvodnje razmjern je stočnom fondu općine Kiseljak, a produktivnost, odnosno proizvedena količina po jednom grlu/košnici je dosta niska i oscilira iz godine u godinu, što je posljedica ekstenzivnog načina držanja/uzgoja i ishrane, te pasminskog sastava.

Veterinarska djelatnost je relativno dobro organizirana i njeno funkcioniranje se ostvaruje preko privatne Veterinarske stanice, kojoj je osnovni zadatak zaštita zdravlja životinja, preventivno cijepljenje zdravih i liječenje bolesnih životinja, te kontrola higijenske i zdravstvene ispravnosti i kvalitativnih svojstava proizvoda animalnog porijekla, kao i unapređenje stočarstva uopće.

PREGLED STANJA I KRETANJA NA TRŽIŠTU RADA

Ukupno gledajući u 2020.godinu, s evidencije nezaposlenih je brisano 905 osoba što je manje nego u prethodnoj 2019. godini i to za 149 (po raznim osnovama). Najveći broj brisanih je po osnovu zaposlenja, njih 676.

Prema podacima zavoda za statistiku za 2020. godinu stupanj zaposlenosti za aktivno stanovništvo iznosi 31,6%, a stopa aktivnosti iznosi 46,4%. Stupanj nezaposlenosti u Kiseljaku je iznosio 31,8% u 2020. godini, dok je taj prosjek za cijeli Kanton 39,2%.

	2018	2019	2020
Zaposleni	4.287	4.362	4.437
Nezaposleni	2.236	2.030	2.074

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

Ukupna zaposlenost na teritoriji općine Kiseljak, obuhvaća zaposlene u poslovnim subjektima (pravnim licima) osim broja zaposlenih u odbrani, koji nisu prikazani u ukupnom broju.

Broj zaposlenih u razdoblju od 2018. do 2020. godine pokazuje promjenljiv trend. U tijeku 2019. u odnosu na 2018. godinu zabilježen je rast za 75 ili 1,75%, 2020. godina u odnosu na 2019. godinu bilježi pad za 93 ili 2,27%. Iako je razdoblje od 2019. – 2021. godina razdoblje pogođeno pandemijom COVID-19, podaci o kretanju broja zaposlenih ukazuju na činjenicu da nije došlo do velikog gubitka ukupnog broja radnih mjesta u promatranom vremenskom razdoblju.

Cjelokupna problematika sfere zapošljavanja i tržišta rada opterećena je još uvijek nedovoljnom ekonomskom bazom realnog sektora, velikim brojem zaposlenih se nalazi u izvan-gospodarskim djelatnostima, nesrazmjerom između ponude i potražnje za radnom snagom, nepovoljnom kvalifikacijskom i dobnom strukturom lica koja traže posao, slabom podrškom programima doškoloavanja i prekvalifikacije nezaposlenih osoba, neusklađenosti statističkih podataka na razini Federalnog zavoda za statistiku, Kantonalnog zavoda za zapošljavanje i lokalnog Zavoda, nedovoljnih i skromnih programa podrške samozapošljavanju lokalnog stanovništva (mali biznisi) i dr.

Što se tiče spolnih razlika među nezaposlenima, iz statistike je evidentno da su žene više pogođene problemom nezaposlenosti, ali uzroci tome su multi-dimenzionalne prirode i treba uzeti u obzir kako stupanj obrazovanja, tako i dužinu nezaposlenosti, odnosno nemogućnost prekvalifikacije.

	2018	2019	2020
Muškarci	2.220	2.112	2.114
Žene	1227	1.232	1.268

Izvor podataka: Federalni zavod za statistiku

Službeni podaci o registriranoj nezaposlenosti govore o visokom stupnju registrirane nezaposlenosti koja je neznatno ispod prosječne stope registrirane nezaposlenosti na području KSB. Prema navedenom, broj nezaposlenih žena i muškaraca se povećavao u razdoblju 2019-2020. godine. Takav trend uzrokovan je pandemijom COVID - 19, koja za posljedicu ima smanjen obujam poslovanja lokalnih poduzetnika, naročito onih čiji se proizvodi izvoze na ino-tržište. S obzirom na starosnu strukturu nezaposlenih, najviše je mladih od 25 do 35 godine te starijih od 45 do 50 godina. Razlog nezaposlenosti mladih je uvjetovan između ostaloga i prisutnošću stalno istih ili sličnih smjerova pri upisu u srednju školu.

Kod registriranih nezaposlenih muškaraca najveći udio 15% u ukupnoj nezaposlenosti imaju mladi od 25-29 godine starost, kao i starosna grupa između 30 i 34 godina sa udjelom također od 15% u ukupnoj nezaposlenosti. Udio mlađe starosne kategorije u ukupnoj registriranoj nezaposlenosti muškaraca je 37%.

I kod registriranih nezaposlenih žena imamo sličnu situaciju gdje najveći udio u ukupnoj nezaposlenosti čine mladi dobi od 25-29 godine -16% i starosne dobi od 45-49 godina- 17%.

Daljnja analiza ukazuje na određene razlike u obrazovnoj strukturi registriranih nezaposlenih muškaraca i žena. Nezaposleni muškarci sa završenom srednjom stručnom spremom (SSS) sudjeluju sa 44% u ukupnom broju registriranih nezaposlenih muškaraca. Pored radnika sa srednjom stručnom spremom, najveća grupa registriranih nezaposlenih muškaraca su kvalificirani radnici (KV) čiji je udjel u ukupnom broju registriranih nezaposlenih muškaraca 21%.

Kod obrazovne strukture žena imamo drugačiju situaciju, gdje nezaposlene žene sa završenom srednjom stručnom spremom (SSS) sudjeluju sa 38% u ukupnom broju registriranih nezaposlenih žena. Pored srednje stručne spreme, najveća grupa registriranih nezaposlenih žena su VSS stručne spreme čiji je udjel u ukupnom broju registriranih nezaposlenih žena 24%, zatim VŠS sa 15% itd.

4.1. Umirovljenici

Prosječne mirovine u 2020 godini					
Općina Kiseljak	Broj zaposl. na 1 umirovl jenika	Ukupna prosječna mirovina u KM	Prosječn a starosna mirovina u KM	Prosječn a invalidsk a mirovina u KM	Prosječn a obiteljska mirovina u KM
Kiseljak	1,3	444,47	503,47	380,46	381,79

SBK	1,3	427,15	469,64	375,73	378,20
FBIH	1,2	427,92	468,68	372,63	375,64

Na području općine Kiseljak prema službenim podacima za 2020. godinu ima 1.714 korisnika starosne, 494 invalidske i 1.109 korisnika obiteljske

mirovine. Ukupno isplaćen iznos za sve korisnike mirovina (3.317) za 2020. godinu je 1.474.309,00 KM. Prosječna mirovina za 2020. godinu iznosila je 444,47 KM.

Izvor podataka: Federalni zavod za programiranje razvoja

PREGLED STANJA I KRETANJA U OBLASTI DRUŠTVENOG RAZVOJA

Obrazovanje

Pravo na obrazovanje je jedno od temeljnih ljudskih prava. Obrazovanje predstavlja jedan od ključnih čimbenika za ostvarivanje drugih prava i pokretačka je snaga u osnaživanju djece i odraslih da sami oblikuju svoju budućnost, izađu iz siromaštva i uzmu puno sudjelovanje u životu svoje zajednice. U tom smislu, pravo na obrazovanje je usko vezano sa pravom na rad. Svaki pojedinac ima pravo na obrazovanje, a vlasti na svim razinama, uključujući i općinu, dužne su osigurati ostvarivanje ovog prava. Osnovno obrazovanje je obvezno i mora biti besplatno i dostupno svima.

Ostale forme obrazovanja (srednje obrazovanje, tehničko i stručno usavršavanje, više obrazovanje) trebaju biti jednako dostupni svima i vlasti moraju poduzeti korake da osiguraju da su i ove forme obrazovanja besplatne. Pravo na obrazovanje također obuhvaća temeljno obrazovanje za odrasle osobe koje nisu primile ili prošle kroz puno osnovno obrazovanje. Da bi se osiguralo potpuno uživanje prava na obrazovanje vlasti moraju osigurati dostupnost i pristupačnost obrazovnim institucijama kao i prihvatljivosti prilagodljivost obrazovnog sustava. U tom smislu, vlasti su dužne osigurati da su obrazovne institucije i program dostupni u dovoljnoj mjeri, te da su ispunjeni tehnički i kadrovski uvjeti. Nadalje, obrazovanje mora biti fizički i ekonomski pristupačno za sve, bez diskriminacije. Forma i srž obrazovanja, uključujući nastavni program i metode, moraju biti kvalitetne i prihvatljive (relevantne, kulturno pogodne) i učenicima i roditeljima.

Odlukom Visokog predstavnika Zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju KSB je usklađen s Okvirnim zakonom na državnoj razini. Prema ovom Zakonu utemeljitelj škola je Vlada KSB, koja također financira plaće uposlenih i materijalne troškove škola. Nadležnosti Općine u oblasti obrazovanja su ograničene, tako da lokalne vlasti imaju jako malo utjecaja u ovom sektoru.

Na području općine Kiseljak djeluje šest osnovnih matičnih škola sa pripadajućim područnim školama:

1. O.Š. "Kiseljak" Kiseljak - PŠ Brnjaci. Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku.
2. O.Š. "Gromiljak" Kiseljak – Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku.
3. O.Š. "Lepenica" Kiseljak – Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku.
4. O.Š. "Brestovsko" Kiseljak, PŠ Rauševac – Nastavni plan i program na hrvatskom jeziku.
5. O.Š. "Kiseljak 1" Bilalovac – PŠ Kiseljak, PŠ Gromiljak, PŠ Bilalovac, centralna škola Hrastovi – Nastavni plan i program na bosanskom jeziku.
6. O.Š. "Kiseljak 2" Zabrdže – Nastavni plan i program na bosanskom jeziku.

Srednje škole na području općine Kiseljak:

1. SŠ "Ivan Goran Kovačić" Kiseljak,

smjer: opća gimnazija, ekonomski, komercijalni, poslovni tajnik i umjetnička škola.

2. Srednja strukovna škola Fojnica u Kiseljaku

zdravstveni smjer: medicinski tehničar, farmaceutski tehničar, fizioterapeutski tehničar i dentalni asistent.

Osobne usluge. frizeri, ugostitelji, kuhari, turizam i hotelijerstvo.

U svim školama aktivno djeluje Vijeće škole i roditelja. Nastava u srednjim školama izvodi se na hrvatskom planu i programu.

Svim učenicima osnovnih škola na području općine Kiseljak osiguran je prijevoz, tako da ne postoje otežavajuće okolnosti po pitanju dolaska učenika u škole.

Klasična opremljenost škola (učila, namještaj i sl.) omogućava solidan proces odvijanja nastave iako se teži boljoj informatičkoj opremljenosti poput nabavke pametnih ploča.

Kadar

Što se tiče kadra za sada je sve "pokriveno", ali većina osnovnih škola je u deficitu s matematikom, informatikom, fizikom, tehničkom kulturom, te hrvatskim i njemačkim jezikom.

Problem je što mjerodavno ministarstvo treba dati suglasnost za upošljavanje nastavnika kojih ima za neka deficitarna zanimanja, ali taj proces traje dugo.

Također, zbog nedostatka stručnog kadra otežan je rad sa djecom u poteškoćama u razvoju, te se po tom pitanju mora žurno reagirati.

Srednja strukovna škola Fojnica u Kiseljaku ima deficit u stručnom medicinskom kadru, a Srednja škola "Ivan Goran Kovačić" Kiseljak u profesoru francuskog jezika.

Nastavno osoblje osnovnih i srednjih škola pohađa edukacije po napatku mjerodavnog ministarstva. Neke škole su zadovoljne edukacijom, dok druge misle da takvih edukacija treba biti više.

Općina Kiseljak pruža punu financijsku podršku u obrazovanju romske djece (nabava školskih udžbenika).

Sustav obrazovanja poznat kao „dvije škole pod jednim krovom“ postoji u O.Š. "Gromiljak" Kiseljak.

NASTAVNI PLAN I PROGRAM:

Ravnatelji se slažu da je neophodna promjena nastavnog plana i programa koji je suviše kompleksan i bespotrebno opterećuje djecu. Naime, nastavni plan i program se dodatno proširio, tako da djeca nisu u mogućnosti više posvetiti vremena „važnijim“ predmetima koji su budućnost današnjice posebno kada su u pitanju nove, razvijene tehnologije.

Suradnja među školama je zadovoljavajuća. Međutim, suradnja sa resornim ministarstvom KSB je otežana. Kašnjenje u nabavi školskih udžbenika, komplikacije u financijskim transakcijama školama, neadekvatne i neblagovremene upute o radu škola i pomoći u kapitalna ulaganja neki su od problema.

Također, počevši od Zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju ("Sl. novine KSB, br.10/17) kojim je sukladno članku 18. i 19. nametnut predškolski odgoj i obrazovanje, u trajanju od najmanje 150 sati, postavlja se pitanje: Što s djecom čiji roditelji nisu u mogućnosti osigurati isti, kako iz financijskih tako i iz poslovno-obveznih razloga, kao i pitanje osiguranja prostora za izvođenje istog i osiguranja prijevoza djece?

Iz navedenog slijedi i pitanje samog osnovnog devetogodišnjeg obrazovanja koje prije svega nema validan zakonski okvir i koje se kosi sa prethodno navedenim Zakonom o obveznom predškolskom odgoju i obrazovanju, jer u prvom razredu osnovne škole djeca se ne ocjenjuju ocjenama, već tzv. ljutkom i smiješkom.

Djelujući po ovim predškolskim kao i osnovnoškolskim normama mnogi roditelji su primorani djeci osigurati produženi boravak koji zahtijeva dodatna financijska sredstva.

Općina Kiseljak velikim dijelom sufinancira sve aktivnosti škole, bilo da je riječ o tekućim školskim aktivnostima ili kapitalnim ulaganjima.

To pokazuje činjenica odnosno podatak kako je Općina Kiseljak u proteklih 15 godina više uložila u obrazovanje nego samo resorno ministarstvo.

Zdravstvena zaštita i socijalna zaštita

Svako ljudsko biće ima pravo na najviše dostižne standarde tjelesnog i mentalnog zdravlja, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Međutim, jedno od opće pogrešnih shvaćanja prava na zdravlje je "pravo da budemo zdravi". Postizanje najviših standarda zdravlja podrazumijeva stručno osoblje i socio- ekonomske preduvjete, kao i resurse koje država ima na raspolaganju. U tom smislu, jasno je da vlasti uključujući sve razine ne mogu osigurati zaštitu od svakog uzroka lošeg zdravlja, ali su dužne osigurati, koristeći sva dostupna sredstva, uspostavljanje funkcionalnog sustava zdravstvene zaštite uz adekvatne ustanove, usluge i uvjete koji će svima osigurati jednake mogućnosti uživanja najviše dostupne razine zdravlja u datom okruženju.

Ovo, između ostalog, znači da zdravstvene ustanove, lijekovi i usluge moraju biti dostupni i pristupačni za sve građane, naročito za ugrožene i marginalizirane kategorije, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Zdravstvene ustanove također moraju biti kulturno prihvatljive i osiguravati kvalitetu usluga, što zahtijeva stručno medicinsko osoblje, adekvatnu opremu, sigurnu vodu za piće i sanitarije. Nadalje, mora biti uspostavljena i adekvatna praksa informiranja građana o pitanjima iz oblasti zdravstvene zaštite, kao i mehanizmi odgovornosti i praćenja učinkovitosti javne uprave u osiguranju zdravstvene zaštite. Usluge primarne zdravstvene i specijalističko-konzultativne zdravstvene zaštite na području općine Kiseljak danas pruža Dom zdravlja (DZ) Kiseljak.

Sekundarna zdravstvena zaštita pruža se u bolnicama u Travniku i Novoj Biljoj, a sve što se ne može obaviti u ovim bolnicama, upućuje se u bolnicu u Sarajevu, uz pribavljanje odgovarajuće odluke nadležnog povjerenstva (Zavod zdravstvenog osiguranja)

Dom zdravlja Kiseljak upošljava 16 liječnika i 5 stomatologa. U cilju podizanja kvaliteta usluga medicinsko osoblje se konstantno usavršava i školuje uglavnom u obrazovnim institucijama na teritoriji BiH. Dom zdravlja "Kiseljak" u svom sastavu ima šest ambulanti opće medicine u kojima svakodnevno ordinira po jedan liječnik opće prakse i jedna medicinska sestra. Teritorijalna raspoređenost ambulanti je prilično funkcionalna, čime se pokušava osigurati jednak pristup zdravstvenoj zaštiti i za stanovništvo ruralnih područja. DZ osigurava prijevoz za bolesnike koji idu na dijalizu.

U sastavu Doma zdravlja na području općine ne postoji porodiljno odjeljenje, a rezervirana je jedna soba za slučaj iznenadnih poroda. Prenatalna i postnatalna zdravstvena zaštita je na zadovoljavajućoj razini, a svi porodi se obavljaju uz stručnu pomoć u bolnicama Nova Bila i Travnik.

Postoji izvjestan broj građana općine koji ni po kom osnovu nemaju reguliranu zdravstvenu zaštitu, kao na primjer neuposleni koji su ostali bez posla, a nisu se prijavili na Zavod u roku od trideset dana, radnici s neriješenim radnim statusom, radnici kojima se ne uplaćuju doprinosi, maturanti koji nisu nastavili školovanje i nisu se prijavili na Zavod u roku od 90 dana od završetka škole. Pravo na najviši dostižni standard fizičkog i mentalnog zdravlja podrazumijeva da su zdravstvene ustanove na usluzi svima, uključujući i socijalno ugrožene kategorije. U skladu s tim, siromašnija domaćinstva ne bi trebala biti nerazmjerno opterećena troškovima zdravstvene zaštite u odnosu na bogatija domaćinstva.

Putem godišnjeg ugovora Kantonalni zavod zdravstvenog osiguranja osigurava sredstva za pružanje zdravstvene zaštite. Osim toga, građani dijelom participiraju u troškovima, a od 2006. godine Općina je predvidjela izvjesna sredstva za potrebe u oblasti zdravstva. Veliki problemu funkcioniranju domova zdravlja i liječenju pacijenata predstavlja nedovoljna visina sredstava koja se izdvaja za esencijalnu listu lijekova, kao i način financiranja timova hitne pomoći. Visina sredstava koja se izdvajaju za esencijalnu listu lijekova mijenja se stalno, dok se broj korisnika lijekova sa esencijalne liste iz dana u dan povećava. Nastojeći prilagoditi listu esencijalnih lijekova potrebama korisnika, odnosno osigurati veći iznos sredstava za lijekove koji nemaju adekvatnu jeftiniju zamjenu na tržištu, uprava DZ Kiseljak je utvrdila prioritete za pojedine lijekove sa ove liste (lijekovi za kronične bolesnike, dijabetičare, itd.). Jedan od problema u sektoru zdravstvene zaštite u općini Kiseljak je neriješen imovinsko-pravni status Zavoda za gastroenterologiju, bolesti metabolizma i medicinsku rehabilitaciju koji se nalazi u sklopu Hotela Dalmacija. Općina Kiseljak ima izvrsne prirodne i infrastrukturne potencijale za banjsko zdravstveni turizam, koji su danas neiskorišteni.

S obzirom na veliki broj neuposlenih i siromaštvo, veliki broj stanovnika općine se susreće s poteškoćama kada je u pitanju participacija u plaćanju medicinskih usluga, tako da ekonomska pristupačnost zdravstvenoj zaštiti nije zajamčena. Razlozi za isključivanje iz ostvarivanja ekonomskih prava nisu primarno u lokalnoj zajednici, koja u okviru svojih ograničenih kapaciteta konstantno pokušava ublažiti probleme, nego se nalaze u okviru pravnog okvira na višim razinama vlasti (nefunkcionalan sustav prikupljanja doprinosa, prekluzivni pravni rokovi). Intenzivno se radi na ostvarivanju boljih usluga zdravstvene zaštite te se sukladno uvjetima, kontinuirano radi na nabavci nove opreme, uključujući vozila za prijevoz pacijenata, ali i na osnivanju službe za hitnu pomoć.

Trenutno najveći projekt Doma zdravlja ali i Općine Kiseljak je izgradnja nove zgrade.

Gradnja ove višemilijunske investicije počela je 2019. godine a završetak se očekuje 2023. i predstavljat će jedan od najvećih domova zdravlja na području BiH sa europskim standardima kada je u pitanju primarna zdravstvena zaštita. Projekt financijski podržavaju više razine vlasti kao i Vlada RH. Inače, Dom zdravlja je nedavno prešao na integrirani informatički zdravstveni sustav koji uključuje i E-recepte što je iziskivalo i dodatna ulaganja u informatizaciju kako centralne zgrade tako i područnih ambulanata.

Socijalna zaštita

Na području općine Kiseljak socijalni rad, socijalna zaštita i obiteljsko-pravna zaštita su regulirani Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji s djecom FBiH, kantonalnim Zakonom o socijalnoj skrbi, skrbi o civilnim žrtvama rata i skrbi o obitelji s djecom, zatim Obiteljskim zakonom, Zakonom o udomiteljstvu, Zakonom o zaštiti duševnih bolesnika, Zakonom o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u kaznenom postupku Zakonom o zaštiti nasilja u obitelji, Zakonom o kaznenom postupku FBiH i Zakonom o upravnom postupku i upravnom sporu. Nositelj socijalne skrbi na području općine je Odjel socijalne skrbi u okviru općinske Službe za opću upravu i društvene djelatnosti, nije formiran Centar za socijalni rad. Djelatnost socijalne skrbi financira se iz općinskog, odnosno, kantonalnog proračuna. Prema gore navedenim zakonima na području općine provode se sljedeća osnovna prava u socijalnoj zaštiti:

- stalna novčana pomoć,
- smještaj u ustanovu,
- smještaj u drugu obitelj,
- troškovi pokopa korisnika stalne novčane pomoći,
- dječji doplatak,
- naknade porodiljama iz radnog odnosa,
- naknada porodiljama izvan radnog odnosa,
- jednokratna pomoć za opremu novorođenčeta,
- zdravstveno osiguranje,
- jednokratna novčana pomoć.

Većinu ovih navedenih prava u socijalnoj zaštiti ostvaruju osobe koje su nesposobne za rad, a bez vlastitih s prihoda i podrške obitelji, te osobe koje su zbog svog psihofizičkog stanja ovisne o pomoći drugih, kao i one osobe i obitelji koji se iz nekog specifičnog razloga nađu u stanju socijalne potrebe.

Pregled osnovnih prava i broj korisnika

<i>Red. broj</i>	<i>Vrsta prava</i>	<i>Broj korisnika na kraju 2020. godine</i>	<i>Nominalni iznos prava za 2020. godinu</i>
1.	Stalna novčana potpora	100	137.400,55
2.	Smještaj u ustanove socijalne zaštite	39	259.641,86
3.	Smještaj u drugu obitelj	3	9.363,00
4.	Jednokratne novčane pomoći i „Dječja nedjelja	4 102	2.130,00 3.000,00
5.	Troškovi pokopa kor. stalne nov. potpore	6	2.530,00
6.	Zaštita obitelji s djecom:		
	-dječji doplatak	79	33.086,00
	-nadoknada majci u radnom odnosu	49	273.379,20
	-nadoknada majci koja nije u radnom odnosu	//	//
	-jednokratna potpora za opremu novorođenčeta	//	//
	ukupno:		306.465,20 KM
7.	Zdravstvena zaštita korisnika	299	23.073,50

8.	Kategorizacija djece s teškoćama u razvoju	4	443,47
9.	Troškovi liječ. povjer. za oc. radne spos.	//	//
	UKUPNO:		744.047,58 KM

Izvor podataka: Odjel socijalne zaštite Općine Kiseljak

Pojedinci ili obitelji ostvaruju pravo na osnovu podnesenog zahtjeva osobno ili od strane drugih osoba u njihov ime ili po službenoj dužnosti. Na temelju rješenja o priznavanju prava koje potvrđuje resorno ministarstvo vrši se isplata na tekući račun korisnika, ustanove ili skrbnika. Izuzetak je pravo na povremenu novčanu pomoć rješenja ne idu na reviziju, a isplata se vrši, najvećim dijelom preko Službe za financije Općine Kiseljak. Sve korisnike uposlenici Odjela običu najmanje jedan put godišnje u cilju revizije i praćenja ostvarivanja prava. U ovisnosti od stanja potrebe korisnika određuju se i druge vrste usluga, intenzivira rad sa korisnikom i slično sv u skladu sa potrebama korisnika.

Na temelju praćenja broja korisnika može se zaključiti da se znatan broj građana općine nalazi u teškoj materijalnoj situaciji (posebno romska populacija) a dio njih su korisnici usluga Službe. U razdoblju 2016-2021. god. broj korisnika iz oblasti socijalne zaštite ,zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom se povećao a iznos naknada je ostao gotovo nepromijenjen.

U aktivnostima u narednom razdoblju Služba će nastojati implementirati praksu po kojoj bi se stvorili jasni kriteriji za ostvarivanje prava za socijalne benefite i to po osnovi dohodovnog i imovinskog cenzusa.

To podrazumijeva postojanje socijalne karte čija izrada je planirana kroz projektne aktivnosti.

Pored ovih općih ciljeva planirani su i specifični ciljevi i aktivnosti usmjereni na održivost postojećih standarda i na unapređenje stručnog rada te podizanje digniteta struke kroz javnu prezentaciju rada. To, prije svega, podrazumijeva:

-nastavak programa supervizije;

-pokretanje inicijative za izmjenu zakonskih propisa koji uređuju socijalnu zaštitu(na kantonalnom i federalnom nivou) sa posebnim naglaskom na priznavanje prava na dječji doplatak i naknadu za porodilje.

-promoviranje socijalne zaštite i društvene inkluzije posebno rizičnih skupina stanovništva;

-rad na uspostavi Centra za zdravo starenje (dnevni boravak) čime bi se povećala društvena uključenost osoba treće životne dobi;

-Službi socijalne skrbi potrebna je dodatna podrška u projektima u cilju poboljšanja zbrinjavanja žrtava nasilja (osiguranje stambene jedinice za boravak žrtava nasilja)

-veliku pažnju i dalje posvećivati djeci sa teškoćama u razvoju, njihovom zbrinjavanju i rehabilitaciji.

Raditi na formiranju Centra za rani rast i razvoj te otvaranju stambene jedinice za stanovanje uz podršku;

-raditi na formiranju interdisciplinarnog tima za jačanje uloge obitelji i etičkog koda;

-poseban angažman na društvenom uključivanju i podršci pripadnika romske populacije koji ne mogu pristupiti tržištu rada;

-obzirom na činjenicu da je broj korisnika u stalnom porastu neophodno je povećati broj uposlenika u Službi za socijalnu skrb kako bi se osiguralo brže i učinkovitije rješavanje problema osoba u stanju socijalne potrebe (psiholog ili socijalni pedagog).

Cilj je, na različitim razinama, putem ovih aktivnosti, sanirati raznovrsne socijalne, osobne i obiteljske probleme naših korisnika.

5.3. Stanovanje

U oblasti stanovanja i stambene izgradnje na području općine Kiseljak evidentno je poboljšanje standarda stanovanja i smanjenju stambenog deficita.

U užem gradskom jezgru dominira gradnja stambenih objekata koji su najrasprostranjenija fizička urbana struktura dok u prigradskim naseljima i dalje dominiraju individualni stambeni objekti, koji formiraju strukturu manjih ili većih stambenih naselja. Stanje u oblasti stanovanja je poboljšano tako da su pojedini stari, dotrajali objekti porušeni a na tim lokacijama izgrađeni novi, suvremeni objekti za stanovanje.

5.4. Civilna zaštita i sigurnost građana

Civilna zaštita na području općine Kiseljak organizirana je kroz Službu civilne zaštite u okviru koje se nalazi i profesionalna vatrogasna jedinica (u daljem tekstu PVP). U proteklom razdoblju vršeno je stručno usavršavanje i osposobljavanje pripadnika Profesionalne vatrogasne postrojbe, tako da trenutno od ukupno jedanaest vatrogasaca imamo tri sa položenim ispitom rukovoditelja akcijama gašenja požara. Imenovan je i zapovjednik Profesionalne vatrogasne postrojbe.

Kontinuirano se ulaže u opremanje i nabavku materijalno tehničkih sredstava (u daljem tekstu MTS), koja su potrebna za učinkovitiji rad i profesionalniju rad PVP-e i to: vatrogasno vozilo kapaciteta 5000l, specijalno motorno vozilo-dizalica sa korpom, hidraulična kliješta za rezanje metala i lima i sl. Također je izvršena rekonstrukcija Vatrogasnog doma (zamjena stolarije, krov i unutrašnje uređenje kupatila, wc-a i ureda). Rad PVP-e u izvršavanju vatrogasnih i drugih intervencija (zaštita i spašavanje ljudi i materijalnih dobara) njihovu učinkovitost i profesionalnost prepoznali su kako građani tako i gospodarski subjekti na području općine Kiseljak. Pored tog ostvarena je i suradnja sa vatrogasnim postrojbama iz susjednih općina, što smanjuje vrijeme dolaska postrojbe na granična područja koja su zahvaćena požarom ili drugom vrstom nesreće.

Za provođenje aktivnosti civilne zaštite formirana je Jedinica opće namjene mješovitog sastava veličine jednog odjeljenja (11 pripadnika) i Služba zaštite i spašavanja iz ruševina. Najčešći oblici ugrožavanja života, zdravlja i imovine stanovnika općine Kiseljak su: opasnost od neeksplozivnih

ubojnih sredstava, požari, poplave i klizišta. Suradnja sa BH MAC-om je kontinuirana od završetka rata do danas, provode se aktivnosti preventivnih i operativnih mjera na zaštiti stanovništva od zaostalih neeksplozivnih i minskoeksplozivnih sredstava iz ratnog razdoblja.

Planom protuminskog djelovanja za područje općine Kiseljak, vodile su se aktivnosti humanitarnog deminiranja i trajnog obilježavanja u razdoblju od 2013 do 2020.g.

U navedenom razdoblju, Služba je sa predstavnicima izviđačkih timova RU-Travnik u skladu sa SOP-om BH MAC-a i standardom za uklanjanje mina, vršila obilazak sumnjivih površina, postavljanju minskih znakova na rizičnim površinama od MES-a i NUS-a, generalno izviđanje, čišćenje i tehničko izviđanje.

Po prestanku ratnih učinaka na području općine Kiseljak, je evidentirano 15.260.300 m² sumnjive površine od MES-a i NUS-a.

Sa navedenim aktivnostima, sumnjiva površina od MES-a i NUS-a je smanjena na 4.325.259 m². U navedenom razdoblju je vršeno i generalno izviđanje sumnjivih površina od MES-a i NUS-a, gdje je pripremljen 21 projekt, koji se nalaze na listi prioriteta projekata humanitarnog deminiranja u centru za uklanjanje mina u BiH-baza podataka.

Pripremljeni projekti obuhvaćaju 1.587.220 m² sumnjive površine od MES-a i NUS-a.

MINSKA SITUACIJA OPĆINE KISELJAK

Sumljiva površina u m ²	<u>Sumljiva površina u odnosu na površinu općine u(%)</u>	
4.325.259	3,34	
Sumnjiva površina po kategoriji u m ²		
I	II	I
1.073.201	2.216.938	1.135.120
Postotak sumnjivih površina po kategoriji – (%)		
I	II	I
23,98 %	49,40 %	26,62%

Izvor podataka: Služba civilne zaštite

Do 2020.godine na području Općine registrirano je ukupno 11 klizišta kojim je ugroženo stanovništvo i imovina. Posljednjih godina konstantno se registriraju nova klizišta koja ugrožavaju stambene objekte, putne komunikacije i stanovništvo.

Tabelarni pregled trenutnih evidentiranih klizišta na području Općine Kiseljak.

Redni broj :	Mjesno područje	Lokaliteti	Opiš
1.	MP Kiseljak	➤ Bijele Vode	Na lokalitetu Bijele Vode dolazi do postepenog klizanja tla, gdje je ugroženo oko 4500 m ² poljoprivrednog zemljišta, 7 stambena objekta, kao i regionalni put Kiseljak – Visoko u dužini cca 300 metara.
		➤ Podastinje	Na lokalitetu Podastinje dolazi do klizanja tla, gdje je ugroženo cca 3000 m ² poljoprivrednog zemljišta i 6 okolnih stambenih objekata. (Dva stambena objekta su sanirana).
		➤ Donji Palež	Na lokalitetu Doji Palež dolazi do postepenog klizanja tla, gdje je ugroženo cca 1500 m ² poljoprivrednog zemljišta, 3 okolna stambena objekta i jedan rezervoara za vodu.
		➤ Gornji Palež	Na lokalitetu Gornji Palež dolazi do postepenog klizanja tla, gdje je ugroženo cca 600 m ² poljoprivrednog zemljišta, i lokalni - kolski put u dužini 50 metara.
2.	MP Brestovsko	➤ G.Kazagići	Na lokalitetu G. Kazagići dolazi do postepenog klizanja tla, gdje je ugroženo cca 6000 m ² poljoprivrednog zemljišta te jedan stambeni objekt stanovanja (kuća) i jedan prateći objekt (štala).
3.	MP Gromiljak	➤ Rudnik	Na lokalitetu Rudnik, dolazi do postepenog klizanja tla, gdje su ugrožena dva stambena objekta (kuće sa pomoćnim objektima) i cca 1500 m ² poljoprivrednog zemljišta.

4 .	M.P. Bilalovac	➤ Miroševići	Na lokalitetu Miroševići dolazi do postepenog klizanja tla gdje je ugroženo cca 2000 m2 poljoprivrednog zemljišta i seoski lokalni put u dužini cca 100 metara.
5 .	MP Brnjaci	➤ Ljetovik	Na lokalitetu Ljetovik dolazi do postepenog klizanja tla, gdje je ugroženo cca 500 m2 poljoprivrednog zemljišta i jedan stambeni objekt.
6 .	MP Draževići	➤ Kobiljača	Na lokalitetu Kobiljača dolazi do postepenog klizanja tla gdje je ugroženo cca 2500 m2 šumskog zemljišta i magistralni put u dužini cca100metara.
6 .	M.P. Lepenica	➤ Han Ivica	Na lokalitetu Han Ivica dolazi do postepenog klizanja tla gdje je ugroženo cca 4500 m2 poljoprivrednog zemljišta, 4 stambena objekta sa pratećim objektima, kao i regionalni put Lepenica – Kreševo u dužini cca 500 metara.
7 .	MP Bukovica	➤ Toplica	Na lokalitetu Toplica dolazi do postepenog klizanja tla gdje je ugroženo cca 600 m2 poljoprivrednog zemljišta i seoski lokalni put u dužini cca 50 metara.

Izvor podataka: Služba civilne zaštite

Dužina poplavno rizičnih vodotoka na teritoriji općine je značajna i njima je ugroženo više stotina stanovnika. Radi se o rijekama, Fojnice, Lepenice, Kreševke i potoka Mlave, čije je rješavanje pitanja plavljenja veoma kompleksno i povezano sa angažiranjem velikih sredstava. Općina u kontinuitetu, srazmjerno mogućnostima proračuna i drugih raspoloživih izvora radi na uređenju vodotoka, izgradnji obalo-utvrda, sanaciji i čišćenju korita itd.

Sigurnost

O osobnoj sigurnosti građana i čuvanju javnog reda i mira brigu vodi Policijska uprava Kiseljak, čiji kvalitetan rad doprinosi sveopćoj sigurnosti građana za koju se slobodno može reći da je

zadovoljavajuća a što redovno potvrđuju svi relevantni pokazatelji i trendovi iz oblasti kriminaliteta i održavanja javnog red i mira.

U tijeku 2020. godine na području PS Kiseljak policijski službenici su obradili i dokumentirali 214 kaznenih djela, a što je u odnosu na isto razdoblje 2019. godine manje za 12 KD ili 5,3 %.

Također, postupajući u skladu sa nadležnostima istražitelji krim policije Policijske stanice Kiseljak su tijekom 2020. godine dokumentirali 154 KD-la, što je u odnosu na isto razdoblje 2019 manje za 2 KD-la ili 1,2%. Od navedenih 154 KD-la iz nadležnosti PS Kiseljak, 127 dokumentiranih KD-la su počinjena po NN počinitelju, a dok je 27 KD-la po poznatom počinitelju.

Analizom faktora kojima se određuje sveukupno stanje sigurnosti, opravdava povoljnu ocjenu sigurnosnog stanja gdje i statistike idu u prilog navedenoj konstataciji, gdje je ukupan broj KD-la u 2020 godini manji u odnosu na 2019 godinu, te je u isto vrijeme veći postotak rasvijetljenih KD-la.

STANJE JAVNE INFRASTRUKTURE I JAVNIH USLUGA

Stanje prometne infrastrukture

Općinska cestovna mreža (magistralna, regionalna, lokalna i nekategorizirana) ima ukupno

290 km. Od toga je 25 km magistralnih prometnica koje Kiseljak povezuju sa Sarajevom, Ilidžom, Busovačom, Viteзом, Travnikom, Zenicom. Pored toga 20 km regionalne prometnice povezuje prostore kiseljačke općine sa Kreševom, Visokom i Fojnicom.

Prometna infrastruktura na području općine - 2020. godina

Od ukupne prometne i ulične mreže na prostoru općine Kiseljak, kvalitetno je asfaltirano 130km (53%), a dužina asfaltiranih prometnih pravaca u lošijem stanju ili nikako nije asfaltirana iznosi 115 km(47%).

Stanje tehničke infrastrukture

Distribucija i snabdijevanje električnom energijom na području općine Kiseljak vrši se iz elektro-energetskog sustava Federacije BiH i u potpunosti je pokriveno ovom mrežom. Dužina mreže na visokom naponu u 2020. godini iznosila je km, odnosno na niskom naponu mreže km. Vrijednosti visokonaponske mreže mijenjale su se posljednjih godina, dok se dužina niskonaponske elektro energetske mreže znatno povećala u odnosu na 2008.godinu.

Na području općine postoje tri registrirana domaćinstva bez osiguranog priključka na električnu energiju, dok se s druge strane zabilježio rast potrošača električne energije i u 2012. godini je iznosio 8.679, od toga 91% se odnosi na domaćinstva, 1% na javnu rasvjetu i 8% na ostalu potrošnju.

Po pitanju medijskog potencijala, vrijedi spomenuti da je Općina Kiseljak preuzela dio osnivačkih te vlasničkih prava nad jednom od javnih medijskih kuća, Radiotelevizijom Herceg Bosne te da aktivno postoji i Web stranica Općine Kiseljak kao i nekoliko privatnih Internet portala što predstavlja značajnu komunikacijsku infrastrukturu, koje treba promatrati kao ravnopravne partnere u komunikacijskom procesu jer je kvalitetno posredovanje odnosno prenošenje informacija u interesu Općine, medija i građana.

Stanje komunalne infrastrukture i usluga

Realizacijom primarnih aktivnosti u segmentu tekućeg i investicijskog održavanja u protekloj 2020. godini izvršene su intervencije na vodovodnoj i kanalizacijskoj mreži.

U 2020. godini, kao i u svim prethodnim godina radi se aktivno na izgradnji nove i rekonstrukcije stare vodovodne mreže na području cijele općine Kiseljak s ciljem pokrivanja što većeg područja općine Kiseljak vodovodnom mrežom. Radi se kontinuirano na izgradnji i rekonstrukciji vodovodne, kanalizacijske mreže. Vodovodni sustav Općine Kiseljak raspolaže ukupno sa 138.058 m vodovodne mreže.

U cilju osiguranja dodatnih količina pitke voda za potrebe sustava vodoopskrbe naselja u općini Kiseljak, nadležne službe Općine Kiseljak pokrenule su aktivnosti na zahvatanju podzemnih voda u dolini Fojničke rijeke, gdje je prospekcijom terena utvrđeno perspektivno ležište podzemnih voda u aluvionu rijeke Fojnice.

Hidrogeološka istraživanja su provedena na lokalitetu „Lug“ – Gromiljak u meandru rijeke Fojnice gdje veće rasprostranjenje imaju aluvijalni sedimenti. Hidrogeološka istraživanja obuhvatila su hidrogeološko kartiranje terena, izvođenje istražnih raskopa, upitno crpljenje istražnih raskopa, ispitivanje kvaliteta podzemnih voda, ugradnju pijezometara i mjerenje nivoa podzemnih voda.

Hidrogeološka istraživanja su provedena od strane javnog poduzeća „Vodovod i kanalizacija“ d.o.o. Kiseljak, a ispitivanja kvaliteta vode u Zavodu za javno zdravstvo Federacije Bosne i Hercegovine. Istraživanja su provedena u hidrološkom periodu veoma niskih voda, u razdoblju 20.siječanj – 15. veljače 2020. godine.

Vodovodna i kanalizacijska mreža

Pravo na vodu podrazumijeva pravo na sustav vodoopskrbe i upravljanja koji

svim građanima omogućava jednake mogućnosti za uživanje ovog prava. Vodovodna infrastruktura i usluge moraju biti pristupačne za sve, uključujući ugrožene i marginalizirane kategorije stanovništva, formalno i u praksi, bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Pored toga, građanima moraju biti osigurane adekvatne informacije o svim pitanjima koja se odnose na vodoopskrbu.

Vodovodni sustav općine Kiseljak datira od 1914 godine, kada je kaptirano izvorište „Studenac“. Vodovodni sustav pokriva cca 10.000 stanovnika Kiseljaka, a ukupna dužina vodovodne mreže je 43.000 metara. Od cijevnih materijala vodovodne mreže, zastupljene su liveno-željezne, azbest-cementne i PVC cijevi, od kojih je najviše azbest-cementnih cca 35.000 metara. Grad Kiseljak i dio okolnih naselja se opskrbljuje vodom sa dvanaest izvorišta (Čubren, Grahovci, Potkraj, Borina, Vrbovik, Doci, Bijele vode, Studenac, vodosprema Palež, vodosprema Privori, izvorište Lisine) i jednim bunarskim sustavom, kojim upravlja JP „Vodovod i kanalizacija“ Kiseljak. Količina vode u vodovodnom sustavu je nedovoljna da bi se zadovoljile potrebe stanovnika općine. Vodovodne cijevi su stare skoro 100 godina, a dotrajalost vodovodne mreže ima za posljedicu velike gubitke, koji prema procjeni JP „Vodovod i kanalizacija“ iznose cca 60%. Naplata usluga iznosi oko 92%, a cijena 1 m³ je 0,80 KM za domaćinstva koja imaju vodomjere. Oko 60% teritorije općine se opskrbljuje vodom iz seoskih vodovoda, koji nisu pod kontrolom JP „Vodovod i kanalizacija“. Ne izdvajaju se sredstva za njihovo održavanje, a uglavnom se ne vrši kontrola kvaliteta vode, tako da voda u seoskim vodovodima predstavlja potencijalnu opasnost za zdravlje stanovništva koje je koristi. Pristup vodi za piće je naročito problematičan u dijelu općine koji graniči sa susjednom općinom Fojnica.

Oko 60% domaćinstava na području općine Kiseljak, koriste vodu iz lokalnih sigurnih/kontroliranih vodovoda, a 30% domaćinstava imaju kvalitetno reguliranu vodoopskrbu pitkom vodom.

Problem sa kojim se susreće JKP je ilegalno priključivanje jednog broja korisnika seoskih vodovodnih na gradsku vodovodnu mrežu. U vrijeme izvođenja radova na gradskom vodovodu, uslijed opadanja pritiska, dolazi do miješanja vode iz seoskih rezervoara (koja je higijenski neispravna) sa vodom iz gradskog vodovoda.

Kada su u pitanju otpadne vode, odnosno kanalizacijska mreža na području općine Kiseljak, kanalizacijom je obuhvaćeno gradsko i prigradsko područje sa priključenih 1430 domaćinstava i 230 pravnih subjekata, a procjenjuje se da oko 80% domaćinstava nema priključak na kanalizacijsku

mrežu i uglavnom nemaju kvalitetno zbrinjavanje otpadnih voda. Kanalizacijskom mrežom upravlja JP „Vodovod i kanalizacija, čija ukupna dužina iznosi 14 km. Postojeći kanalizacijski sustav je mješovitog tipa, a otpadne vode iz kanalizacijske mreže se ispuštaju u rijeku Fojnicu bez prethodnog tretmana pročišćavanja. Veliki problem je propusna moć sustava, te u vrijeme velikih oborina dolazi do zagušenja kanalizacije i izlivanja otpadnih voda i fekalija na određenim dijelovima grada. Gradska i seoska domaćinstva koja nisu priključena na kanalizacijsku mrežu fekalne vode ispuštaju izravno u obližnje rijeke (Lepenica, Fojnica i Kreševka) putne kanale ili u septičke jame, koje se u seoskim područjima često kopaju u neposrednoj blizini bunara

Neadekvatno i nekvalitetno zbrinjavanje otpadnih voda i veliki broj domaćinstava koja nisu priključena na kanalizacijsku mrežu predstavljaju ogromnu prijetnju zaštiti okoliša i zdravstvenoj sigurnosti građana. Lokalna uprava kao jedan od prioriteta mora postaviti daljnju izgradnju nove i rekonstrukciju postojeće kanalizacijske mreže, kako bi se poboljšao kvalitet življenja svih građana općine Kiseljak.

Groblja

Na području općine Kiseljak postoje stotine parcela na kojima se vrše ukopi. Organiziranih groblja ima u svim naseljima i to na više lokacija. Održavanje groblja se financira iz sredstava prikupljenih u zajednicama na kojima ista postoje. Prema prikupljenim podacima procjenjuje se da broj slobodnih ukopnih mjesta ne zadovoljava trenutne i buduće projekcije potreba za ukopnim uslugama. Javno poduzeće Vodovod i kanalizacija preuzelo je brigu o održavanju gradskog groblja u Kiseljaku.

Parkirališta

Na području općine Kiseljak, u užem centru grada, ima oko 1.000 obilježenih i neobilježenih javnih i privatnih parking mjesta. Pored njih, ispred gospodarskih subjekata i trgovinskih centara postoji veliki broj uređenih parkirališta koja su u funkciji obavljanja djelatnosti. Naplata se vrši na oko 20% javnih parking mjesta.

Stanje administrativnih usluga lokalne samouprave

Obavljanje poslova i zadataka lokalne samouprave iz samoupravnog djelovanja općine Kiseljak, kao i upravnih poslova koji se federalnim i kantonalnim zakonom povjere, odnosno prenesu u nadležnost općine, u skladu sa Odlukom o organizaciji službi za upravu, a u okviru jedinstvenog općinskog organa uprave vrše sljedeće općinske službe za upravu i to:

- 1) Načelnik i Tajnik Općine
- 2) Služba za gospodarstvo, urbanizam ,zaštitu okoliša i komunalne poslove
- 3) Služba za opću upravu, društvene djelatnosti, boračka pitanja i zajedničke poslove
- 4) Služba za imovinsko-pravne, geodetske poslove i katastar nekretnina,
- 5) Služba za financije, proračun i poslove riznice
- 6) Služba za civilnu zaštitu,
- 7) Služba za inspekcijski nadzor (inspektorat).

Navedene Službe za upravu, poslove iz svoje nadležnosti obavljaju na temelju zakona i podzakonskih propisa Kantona Središnja Bosna / Srednjobosanskog kantona i federalnih zakona i podzakonskih propisa (uredbi, odluka, pravilnika, naredbi, uputstava i instrukcija), Statuta općine Kiseljak i odluka i drugih općih akata koje donosi Općinsko vijeće i općinski načelnik općine Kiseljak, u granicama svojih ovlaštenja.

U organu lokalne uprave zaposlena su ukupno 59 uposlenika, te od ukupnog broja zaposlenih, 36 uposlenika je sa VSS, 2 VŠS, 21 SSS.

STANJE OKOLIŠA

Stanje zraka

Zagađenom zraku izloženo je cjelokupno stanovništvo, a naročito su ugrožene osjetljive grupe ljudi. Najosjetljivija su djeca predškolskog i školskog uzrasta, kronični bolesnici i stari ljudi. Specifične zagađujuće materije, ugljikovodici, fluoridi, klor, teški metali iz procesa proizvodnje i sagorijevanja, su u velikoj mjeri rasprostranjeni u industrijskim područjima. U urbanim i industrijskim područjima kvalitet zraka u najvećoj mjeri zavisi od smjese zagađujućih materija koje se formiraju pod određenim uvjetima (vrsta i količina emisije, topografija i meteorološki uvjeti).

Svakodnevnom emisijom velikih količina zagađujućih materija u atmosferu naročito na području općine Kiseljak dolazi do značajne promjene sastava zraka i njegovog zagađivanja.

Imajući u vidu ne postojanje adekvatne mjerne stanice za praćenje kvalitete zraka na području općine, nije moguće predstaviti podatke o kvalitetu zraka kao što je koncentracija CO₂ i SO₂, crnog dima, čađi i drugih čestica.

Jedan od problema koji ozbiljno ugrožava kvalitetu zraka a posebno u zimskim mjesecima, kada su meteorološke prilike, sa aspekta kretanja zračnih masa najnepovoljnije, je zagrijavanje objekata korištenjem drvenog ogrijeva, lož ulja i uglja.

Iz navedenog slijedi da su najveći zagađivači urbanog dijela općine: škole, Dom zdravlja i ostali mada određenih pomaka ima te prelazaka na neke druge, manje štetne metode grijanja.

Također, ugroženost kvaliteti zraka doprinosi geoprometni položaj područja Kiseljaka, kroz koji prođe veliki broj putničkih i teretnih vozila, spaljivanje otpada na gradskoj deponiji, kao i postojanja industrijskih objekata (pilane, briketare), kamenolomi, koji ugrožavaju zdravlje ljudi i kvalitetu zraka.

Stanje u pogledu vodnih resursa

Gradsko područje općine Kiseljak i dio okolnih naselja se opskrbljuje vodom sa dvanaest izvorišta i jednim bunarskim sustavom. Količina vode u vodovodnom sustavu je nedovoljna da bi se zadovoljile potrebe stanovnika općine.

Problem sa kojim se susreće JP „Vodovod i Kanalizacija“ je ilegalno priključivanje jednog broja korisnika seoskih vodovoda na gradsku vodovodnu mrežu. U vrijeme izvođenja radova na gradskom vodovodu, uslijed opadanja pritiska, dolazi do miješanja vode iz seoskih rezervoara sa vodom iz gradskog vodovoda.

Kanalizacijskom mrežom upravlja JP "Vodovod i Kanalizacija". Postojeći kanalizacijski sistem je mješovitog tipa, a otpadne vode iz kanalizacijske mreže se ispuštaju u rijeku Fojnicu bez prethodnog tretmana pročišćavanja. Veliki problem je propusna moć sustava, te u vrijeme velikih oborina dolazi do zagušenja kanalizacije i izlivanja otpadnih voda i fekalija u centru grada. Gradska i seoska domaćinstva koja nisu priključena na kanalizacijsku mrežu fekalne vode ispuštaju izravno u obližnje rijeke (Lepenica, Fojnica i Kreševka), putne kanale ili u septičke jame, koje se u seoskim područjima često kopaju u neposrednoj blizini bunara.

Na bazi analize postojećeg stanja kvaliteta voda na području općine Kiseljak identificirani su mnogi problemi koji uzrokuju degradaciju kvaliteta površinskih i podzemnih voda.

Najznačajniji neriješeni prisutni problemi koji ugrožavaju kvalitet voda su:

- Neriješeno snabdijevanje pitkom vodom;
- Dotrajalost vodovodne mreže;
- Nedovoljna propusna moć kanalizacijske mreže;
- Neriješeno pitanje odvajanja i prečišćavanja komunalnih i industrijskih otpadnih voda;
- Narušavanje eko higijenskog režima u zonama izvorišta pitke vode uslijed, nekontroliranog odlaganja čvrstog otpada (divlje deponije), bespravne sječe šuma itd.;
- Stalna opasnost od plavljenja stambenih objekata i poljoprivrednih površina uslijed nereguliranih vodnih tokova i nepostojanje vodozaštitnih objekata;

Što se tiče hidroloških prilika, područje općine Kiseljak predstavlja prostor sa relativno bogatom hidrološkom mrežom, gdje protiču tri rijeke: Lepenica, Kreševka, Fojnica i jedan veći potok Mlava, čija korita svojim najvećim dijelom nisu regulirana, pa u vrijeme obilnih kišnih padavina i topljenja snijega dolazi do njihovog izlivanja i ugrožavanja stambenih, privrednih i drugih objekata, uništavanja poljoprivrednih usjeva.

a) Rijeka Lepenica

Rijeka Lepenica se formira od potoka Bioče, Korča, Kolešnice i Crne rijeke od sela Gunjani. Dužina toka je 33,1 km, a površina slivnog područja je cca 290,22 km², gdje vodostaj rijeke Lepenice varira od 10 do 2,62 cm.

Ukupna dužina vodotoka rijeke Lepenice kroz našu općinu iznosi oko 18 km, na kojoj je izgrađeno devet mostova, koji mogu biti uzročnici izlivanja rijeka iz njenog korita, ako dođe do začepjenja prostora ispod mosta (nanos drveća, raznog otpada idr.)

Najugroženija područja na slivu rijeke Lepenice prilikom poplava su:

- Naselje D. Žeželovo, Boljkovići
- Naselja Han Ploča, Kovači i Radanovići,
- Naselja Brnjaci, Topole i Potkraj
- Paleška Čuprija nizvodno (most – Hotel Dalmacija)
- Urbano područje Kiseljaka – pomoćni nogometni stadion do ušća sa rijekom Fojnicom.

b) Rijeka Kreševka

Rijeka Kreševka formira se spajanjem Vranačkog i Kojšinskog potoka na području općine Kreševo. Tok rijeke ima uglavnom sjeveroistočni pravac i dužina vodotoka do ušća u rijeku Lepenicu iznosi 16 km. Prilikom višeg vodostaja rijeke Kreševke plavi jedan dio zemljišta južno od puta Kiseljak-Kreševo. Ukupna dužina vodotoka rijeke Kreševke kroz našu općinu iznosi oko 4,5 km. U slučaju velikih padalina rijeka Kreševka se može izliti i poplaviti područje Kreševske ceste i ugroziti objekte i poljoprivredno zemljište (manje površine) u dužini od 1 km. Korito rijeke je potrebno regulirati u dužini od 1km.

Najugroženije područje na slivu rijeke Kreševke prilikom poplave je:

- U naselju Kreševska cesta dolazi do izlivanja vode na okolna poljoprivredna zemljišta, stambene i pomoćne objekte u dužini cca 1000 metara uzvodno od mosta kod restorana "Orijent".

c) Rijeka Fojnica

Rijeka Fojnica formira se od planinskih potoka Željeznice i Dragače na sjeveroistočnim i istočnim obrocima Vranice, Dobruške Vranice, Pogorelice i Bitovnje.

Ukupna dužina toka na području kantona, sa izvorišnim krakom toka Jezernice, iznosi 45,74 km. Značajnije pritoke na teritoriji općine Kiseljak je rijeka Lepenica i Kreševka te potok Mlava.

Razdoblje visokih vodostaja pada u vremenskom intervalu od veljače do svibnja, sa prosjekom od 119,1 cm, sa maksimumom u travnju -130,5 cm. Minimum vodostaja nastupa u kolovozu mjesecu kada iznosi svega 70,3cm.

Za vrijeme visokih vodostaja i neotpornosti materijala od koga je izgrađeno korito, tok rijeke Fojnice je podložno promjenama, što pričinjava štetu odnošenjem i odronjavanjem poljoprivrednih površina, ugrožavanja infrastrukture te okolnih naselja na potezu od Luga do Podastinja-Crvena stijena. Ukupna dužina rijeke Fojnice kroz našu općinu iznosi oko 7 km. Korito rijeke Fojnice je regulirano u mjestu Gromiljak-most u dužini oko 100 metara. Kod većih padalina ugroženi su stambeni objekti i poljoprivredno zemljište i to u naseljima: Podastinje, Gomionica, (gdje je odnešeno veći dio zemljišta i riječno korito prošireno od 10-30 m), Gromiljak, Doci (riječno korito prošireno zbog nekontrolirane eksploatacije riječnog pijeska i kamena) i Mrakovi (ugrožen most). Na ovoj rijeci izgrađena su tri (3) mosta, koji su u upotrebi za sve sudionike u prometu. Riječno korito spomenute rijeke je potrebno regulirati u dužini od 1,5 km.

Najugroženije područje na slivu rijeke Fojnice prilikom poplave je:

- Naselja Lug-Donji Hercezi i Doci (Zečevo polje),
- Naselje Mlini,
- Višnjica polje, Umac i Križići
- Podastinje –Crvena stijena

d) Potok Mlava

Ukupna dužina vodotoka potoka Mlave kroz našu općinu iznosi 6,5 km. U slučaju većih padalina može ugroziti naselja: Gromiljak, Fojničko raskrižje, Rudnik, Jehovac i Brestovsko. Neophodno je istaknuti da prilikom izlivanja potoka, pored ugrožavanja objekata i poljoprivrednog zemljišta, je ugrožen i magistralni put M5. Kao jedan od uzroka izlivanja potoka, su izgrađeni mostovi od strane stanovnika gore spomenutih naselja, kao i raznog otpada. Potrebno/potrebno je regulirati korito u dužini od 3 km. Za vrijeme visokih vodostaja, tok potoka Mlave pričinjava štetu plavljenjem poljoprivrednih površina, ugrožavanja infrastrukture te okolnih naselja na potezu od Jehovca do ušća u rijeku Fojnicu (Gromiljak).

Najugroženije područje na slivu potoka Mlave prilikom poplave je:

- Naselje Jehovac
- Naselje Rudnik-Fojničko raskrižje,
- Naselje Gomionica polje.

U ukupno raspoloživom zemljištu (16.141 ha) na području općine Kiseljak, pod šumama se nalazi oko 50% zemljišta (8.154 ha), poljoprivredno zemljište čini 49% (7.792 ha), dok je ostalog neplodnog zemljišta 1% (195 ha). Poljoprivredno zemljište zauzima 7.792 ha, od čega je obradivog 6.965 ha (oranice i vrtovi 5.498 ha, voćnjaci 297 ha, livade 1.170 ha) i pašnjaka 827 ha. Poljoprivredno zemljište je većinom u privatnoj svojini (94%).

Kvalitetno poljoprivredno zemljište se nalazi u dolinama rijeka Lepenice, Kreševčice, Fojnice i Mlave. Opća je ocjena da je poljoprivredno zemljište na području općine nedovoljno iskorišteno, a naročito su zapuštene površine od Zabrdā do Klokota koje su posebno pogodne za bavljenje poljoprivredom.

Prema klimatsko – geografskim karakteristikama, osnovnoj namjeni korištenja zemljišta Općina Kiseljak je kategorirana u sljedeće reone.

Reon	Broj MZ	Ukupno	Površina uha		
			Poljoprivred.	Šumsko	Neplodno
Ravničarsko-Brdski	9	16.141 ha	7.792 ha	8.154 ha	195 ha

Neplodnog (zapušanog) zemljišta na općini ima većih površina, koje je nastalo kao posljedica emigracije stanovništva posebno na rubnim područjima općine uslijed ratnog djelovanja, te postojanja neočišćenih miniranih površina.

Klizanje i odronjavanje zemljišta je stalna opasnost po ljude i materijalna dobra, posebno u vrijeme velikih padalina, gdje dolazi do površinskih i podzemnih voda.

Na osnovu podataka i analize o svim dosadašnjim odronjavanjima i klizanja zemljišta koji djeluju na području općine Kiseljak lokaliteti su sljedeći:

- MZ Kiseljak – Donji Palež – Bijele vode, Podastinje
- MZ Draževići – Kobiljača
- MZ Gromiljak – Jehovac
- MZ Bilalovac – Miroševići

- MZ Bukovica – Zabrđe – Toplica –Žeželovo
- MZ Lepenica –Ivica

Na području općine izražen je i problem eksploatacije mineralnih sirovina (kamena), gdje su aktivna dva kamenoloma:

- Kamnolom "Transportbeton" MZ Draževići
- Kamenolom "HOUSE-MILOS" MZ Lepenica

Osnovni problem koji nastaje radom navedenih kamenoloma jest nastajanje štete nad prirodnim naslijeđem općine Kiseljak.

Oradivo zemljište je ključni resurs razvoja proizvodnje hrane. Sastavni dio politike prema poljoprivrednom zemljištu, ali i ukupnom prostoru treba da bude okrenuta na zaštiti najboljih zemljišta od trajnih gubitaka.

Stanje šumskih ekosustava

Učešće šuma na području Općine Kiseljak je manjeg površinskog prostora u odnosu na poljoprivredno zemljište.

Napominjemo da je dobar dio šumskog prostora (zemljišta) pokriven degradiranim šumama i šikarama, kao i poljoprivredna dobra koja se nalaze uz rubove šuma.

Manji dio šuma je prekriven tehničkim stablima, gdje se vrši selektivna sječa i distribuiranje prema prerađivačkim kapacitetima (pilanama). U poslijeratnom razdoblju je zanemareno pošumljavanje i obnavljanje šumskog prostora. Opća je ocjena da stanje šuma na području općine Kiseljak nije zadovoljavajuće. Uslijed ilegalne sječe, naročito su ugrožene šume koje se nalaze u blizini naseljenih mjesta, a ilegalna sječa šuma doprinosi i aktivnim erozijama tla i poplavama na lokalitetu Topole, Gromiljak i Polje Zečevo. Na području općine nisu definirane šume sa posebnom namjenom (zaštitne šume), a Općina je nadležna da pokrene inicijativu da se prilikom izrade šumsko privredne osnove odredi zaštitni šumski pojas.

Općina Kiseljak je suočena i sa ilegalnom sječom šuma, nedefiniranim zaštitnim šumama i šumama sa posebnom namjenom. Situaciju u oblasti okoliša dodatno uvjetuj postojanje miniranih površina koje nisu adekvatno označene, a nije izvjesno iznalaženje sredstava za deminiranje i trajno označavanje minskih polja.

Također je izražen i problem odlaganja otpada izvan naselja, najčešće iznad sela u obližnjim šumama i pored šumskih putova. Navedeni otpad postaje meta životinja, koje raznose smeće i stvaraju mogućnost za nastanak i prenošenje zaraznih bolesti.

STANJE PROSTORNO –PLANSKE DOKUMENTACIJE

Od prostorno planske dokumentacije Općina Kiseljak posjeduje sljedeće (sa brojnim izmjenama)

1. Prostorni plan Općine Kiseljak za razdoblje od 2006-2026.god. Općinsko vijeće usvojilo prostorni plan u 2008.god.
2. Urbanistički plan gradskog središta Kiseljaka za razdoblje od 2008-2028.god. Općinsko vijeće usvojilo Urbanistički plan u 2010.god.
3. Regulacijski plan Kiseljak III za razdoblje od 2013-2023.god. Općinsko vijeće usvojilo regulacijski plan u 2013.god

ANALIZA OPĆINSKOG PRORAČUNA

Općinski proračun je temeljni financijski dokument koji sadrži sve planirane godišnje prihode i primitke te godišnje rashode i izdatke Općine Kiseljak. Proračun donosi Općinsko vijeće, a odnosi se na fiskalnu godinu za koju je donesen.

Proračun objašnjava planove i aktivnosti Općine u vezi s korištenjem općinskog novca u fiskalnoj godini.

Proračun se donosi i izvršava u skladu sa načelima jedinstva i točnosti proračuna, jedne godine, uravnoteženosti, obračunske jedinice, univerzalnosti, specifikacije, dobrog financijskog upravljanja i transparentnosti.

To je javni akt koji predstavlja obvezni okvir ponašanja javnog sektora.

Analiza proračunskih sredstava

Opis	2018	2019	2020
Ukupni planirani prihodi	7.904.680	7.827.106	7.551.717
Ukupni ostvareni prihodi	7.381.848	8.016.916	6.753.896

Izvor: Služba za financije, proračun i poslove riznice

Iako su prihodi u 2018. godini zabilježili ostvarenje od 93,39% ipak je nedostajalo 522.832 KM za potpuno ostvarenje. To je svakako značajan iznos nedostajućih sredstava za Općinu Kiseljak, koji je imao za posljedicu precjenjivanje određenih stavki proračuna. U 2019. godini je zabilježen rast prihoda od poreza na promet nepokretnosti od fizičkih i pravnih od planiranog rebalansiranog proračuna. Razlog povećanog prometa nekretninama jeste otkup potraživanja od strane Agencije za naplatu potraživanja. Ovu grupu prihoda teško je realno procijeniti na početku godine, ili prilikom

rebalansa, stoga se i desilo veliko odstupanje, jer nema relevantnih podataka koji mogu utjecati na procjenu koliki će biti promet nekretninama ili kolika će biti vrijednost poreza na promet nekretninama.

Općina Kiseljak je u postupku uvođenja sustava rizničnog poslovanja, te u skladu s tim je poduzela određene korake, kao što je donošenje novih Računovodstvenih politika za Općinu Kiseljak, kako nalaže Zakon o riznici u FBiH („Službene novine FBiH“ broj 26/16) te njihovu primjenu od 01.01.2021. godine.

Otvoren je jedan jedinstveni račun-depozitni račun na koji se izvršavaju uplate prihoda i primitaka, te se sukladno njihovoj namjeni na kraju dana sukladno Zakonu o unutarnjem platnom prometu ("Službene novine FBiH, broj 48/15,79/15) sa tog posebnog računa sredstva usmjeravaju na namjenski otvorene podračune.

Donošenjem Odluke o uspostavi registra proračunskih korisnika Općine Kiseljak broj 01-14-566/15 od 12.03.2015., Pravilnikom o unutarnjoj organizaciji općinskih službi za upravu u okviru jedinstvenog općinskog organa uprave općine Kiseljak (Službeni glasnik Općine Kiseljak broj 1/19), došlo je do izmjene naziva Službe u Službu za financije, proračun i poslove riznice.

Također, Općina Kiseljak je ušla u projekt implementacije USAID-ovog Projekta reforme fiskalnog sektora (FAR) te 10.10. 2019.godine potpisala dokument o primopredaji softvera za trezorsko poslovanje. Firma JAPET d.o.o. je od 01.01.2020. godine osigurala dostupnost softverske podrške u razdoblje od najmanje pet godine, te je sukladno tome došlo i do promjene evidentiranja pojedinih pozicija u proračunu, i u samom evidentiranju određenih knjigovodstvenih promjena.

PRIHODI I PRIMICI

Planirani prihodi za 2020. godinu su bili u značajnom padu od planom utvrđenih. Svakako da je pojava i proglašenje izvanrednog stanja uzrokovanog pojavom koronavirusa COVIDA-19, izravno utjecala na ekonomske aktivnosti. Sveopći „lockdown“ i restrikcije kretanja neminovno su uzrokovale pad javne potrošnje, a posljedično i pad naplate prihoda od PDV-a i akciza/trošarina, što svakako dovodi do pada prihoda u proračunima lokalnih samouprava. Prihod od poreza na dohodak, koji zauzima veliki udio u proračunu, tijekom proglašenja stanja nesreće rapidno pada, a porez na promet nekretnina uvjetovan dinamikom aktivnosti na tržištu nekretnina, također bilježi pad tijekom novonastalih aktivnosti.

Dakle, što je veći udio prihoda od neizravnih poreza, poreza na dohodak ili neporeznih davanja ovisnih o ekonomskim aktivnostima u strukturi općinskih prihoda, veća je izloženost općine smanjenju prihoda u trenutačnoj situaciji.

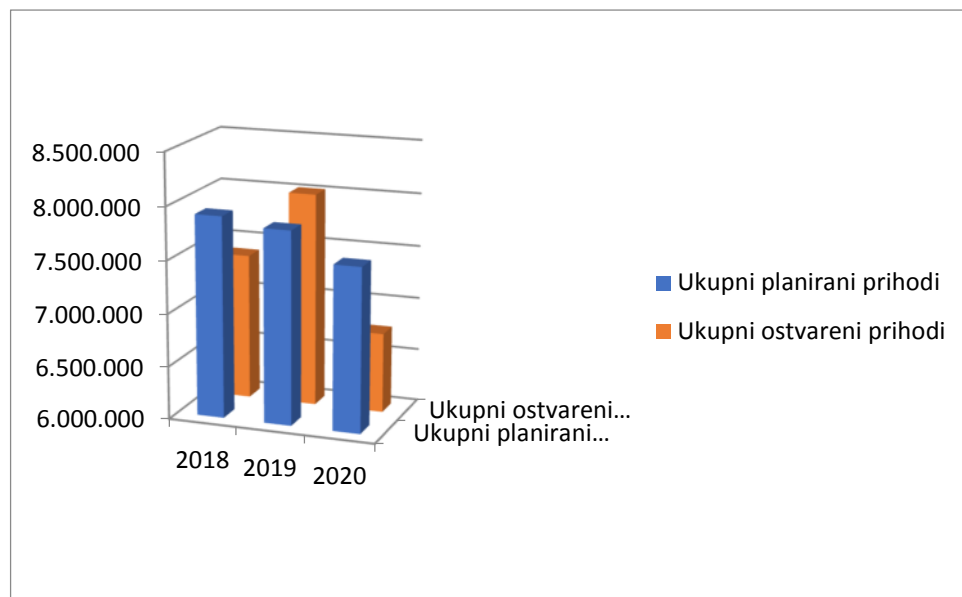
Neporezni prihodi kojima Općina izravno zadovoljava javne potrebe građana poput taksi za ovjeravanje dokumenta, taksi za vjenčanja, naknada za zauzimanje javnih površina, naknade za reklame, naknade za korištenje podataka izmjere katastra i sve ostale takse i naknade regulirane općinskim, ali i kantonalnim i federalnim propisima, dovedene su u stanje mirovanja. Intervencijama u smjeru umanjivanja ili potpunog oslobađanja obveza plaćanja ovih nameta, Općina je pokušala olakšati poslovanje i finansijski položaj poslovnim subjektima koji su najviše bili pogođeni restriktivnim mjerama i zabranom rada.

Općina Kiseljak svoju proračunsku godinu 2020. završava sa tekućim deficitom od 534.595,00 KM. Razlog tomu jeste činjenica da od 01.01.2021. godine Općina Kiseljak primjenjuje nove računovodstvene politike za riznicu, te mijenja način priznavanja prihoda, prema načelu modificiranog nastanka događaja, kada su namjenski prihodi mjerljivi i raspoloživi, odnosno kada ih možemo iskazati vrijednosno. Da u kojem slučaju, Općina nije primijenila takav način knjiženja, sigurno bi ostvarili suficit kao i prethodnih godina. Međutim, u cilju što realnijeg izvještavanja i što bolje kontrole troškova, te poštivanja svih preporuka koje nam je dao Ured za reviziju institucija FBiH, pokrenuli smo u realizaciju novih Računovodstvenih politika. Iako knjiženje po novim računovodstvenim politikama kreće tek od 01.01.2021. godine, bilo je neophodno napraviti pripremne korake već u 2020. godini, te napraviti presjek stanja.

Visina prenesenih sredstava iz 2019. godine, a koji se u 2020. vide samo na rashodovnoj strani iznosi 507.568,76 KM, visina sredstava koja su umanjena u 2020. godini i bit će prenesena u proračun za 2021. godinu u iznosu od 411.070,90 KM (namjenskih kapitalnih sredstava), i 153.116,69 (sredstva sa namjenskih računa koja nisu potrošena u 2020. godini). Ukupno prenosimo u 2021. godinu 559.158,11 KM, a ostvarujemo tekući deficit od 534.595,00 KM. Ova činjenica potkrjepljuje već gore navedenu rečenicu, da bez primjene novih računovodstvenih politika opet bi ostvarili suficit.

U 2020. godini smo drastično promijenili finansijsku sliku Općine Kiseljak, a sve u skladu sa donesenim procedurama i Odlukama koje smo donosili na uvid Općinskom vijeću Kiseljak, te za koje nam je ono dalo suglasnost. Osim isknižavanja pet milijuna deficita, prikazanog na Bilanci stanja, sada bilježimo oko 170.000 akumuliranog suficita. Riješili smo pitanje pozajmice Dobrovoljnom vatrogasnom društvu te dugogodišnji spor sa

Karlovačkom pivovarom za zemljište u Radnoj zoni. Značajnost navedenog prepoznalo je i Općinsko Vijeće koje je dalo suglasnost Načelniku za realizaciju.



Ukupni planirani i ostvareni prihodi Općine Kiseljak

Strukturu proračunskih sredstava čine: porezni i neporezni prihodi kao osnovni izvori proračunskih sredstava, zatim grantovi, donacije i financiranja (kredit). Značajan dio poreznih prihoda realizira se putem viših razina vlasti i zbog toga općina nema značajnijeg utjecaja na njihovo prikupljanje. Navedeni prihodi rade se na temelju projekcije poreznih prihoda od strane Kantona, koja ih dostavlja općinama kao podlogu za izradu proračuna. Međutim, prema Zakonu o pripadnosti javnih prihoda, općine dobivaju samo određeni postotak od ukupne naplate, te se često dešavaju

odstupanja od projekcije na više ali i na manje, pa je teško i predvidjeti visinu ovih poreza u proračunima. Većina je bazirana na povijesnom osnovu izvršenja.

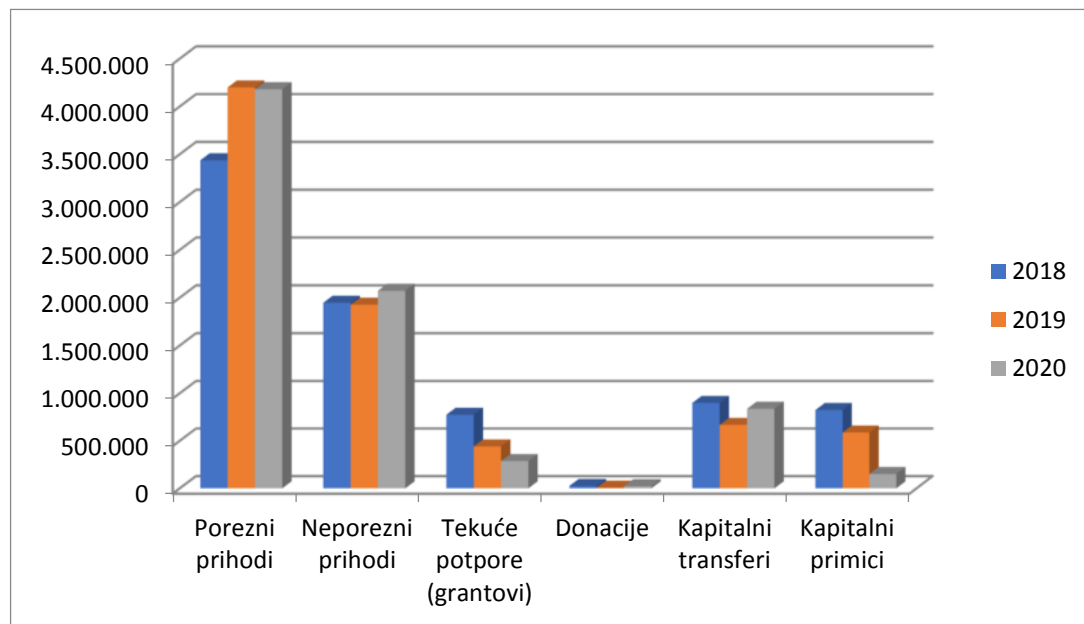
Porezni prihodi u ukupnim proračunskim sredstvima sudjeluju u prosjeku sa oko 55%.

Neporezni prihodi su jedini izvoz prihoda kojima Općina Kiseljak izravno upravlja, i čije prikupljanje i praćenje naplate ovih prihoda treba staviti kao prioritet. Praćenje i prikupljanje je redovita aktivnost Službi nadležnih za izdavanje Rješenja, evidentiranje potraživanja i Službi nadležnih za primjenjivanje mehanizama naplate naknada, te identificiranje kritičnih točki u prikupljanju prihoda. Oni zauzimaju oko 27 % ukupnih proračunskih sredstava. Usvajanjem određenih odluka od strane Općinskog vijeća za očekivati je da će ovi prihodi imati trend rasta.

Tekuće potpore i kapitalni transferi su posebne vrste prihoda koju osiguravaju više razine vlasti. Oni se općini dodjeljuju kao podrška pri funkcioniranju uprave ili kao podrška projektu koji Općina želi realizirati. Prihodi koji se prikupe po osnovu ove grupe su namjenskog karaktera, te se strogo moraju utrošiti za namjene ili realizaciju projekta za koji se apliciralo. Kroz tekuće potpore viših razina vlasti prenosi ovlaštenja na Općinu, da realizira aktivnosti koje su financijski podržane u formi grantova, radi obavljanja zadataka. U strukturi ukupnih prihoda učestvuju sa oko 4% prihoda. Kao podrška su za financiranje općinskog organa uprave, Općina prikuplja donacije uz pomoć domaćih ili stranih donatora ali se oni iz godine u godinu smanjuju.

Donacije su neočekivani prihodi i moraju se poravnati na rashodovnoj strani kroz namjenski trošak.

Kapitalni primici nastaju od prodaje stalnih sredstava Općine Kiseljak, koje se provodi u skladu sa procedurama i zakonskom regulativom.



Struktura prihoda u ukupnim приходima Općine Kiseljak

U strukturi poreznih prihoda najznačajniji je приход od neizravnih poreza i poreza na plaću, a u strukturi neporeznih prihoda najveću stavku zauzimaju naknade i pristojbe (npr. administrativne pristojbe, sudske pristojbe, posebne naknade itd.).

RASHODI I IZDACI

Korištenje proračunskih sredstva ili stvaranje rashoda je posljednji korak u provođenju općinskog plana proračuna. Prioriteti u izvršenju proračunskih rashoda uvijek moraju pratiti iznos ostvarenih prihoda.

Svojom javnom potrošnjom financiraju izrazito širok dijapazon nadležnosti lokalno-komunalnog karaktera kojima zadovoljavaju potrebe stanovnika i infrastrukturne prioritete svoje lokalne zajednice.

Smanjenje javnih prihoda je uveliko kreiralo javnu potrošnju, posebice u 2020. godini, što zbog vanrednog stanja uzrokovanog pojavom virusa Covid-19, što određivanjem prioriteta prilikom plaćanja. Bilo je teško uspostaviti balans između očekivanih prihoda i planiranih troškova.

Ukupna proračunska potrošnja kao i proračunska sredstva su u trendu rasta iz godine u godinu, s tim da 2020. godinu moramo promatrati kroz posljedice proglašenja izvanrednog stanja koje je uzrokovalo neočekivano smanjenje prihoda i izvanredno povećanje rashoda uslijed novonastalih dodatnih obveza.

U kontekstu proglašenja stanja nesreće uslijed korona krize kao višedimenzionalnog socijalno-aranžiranog fenomena sa svim svojim reperkutivnim zdravstvenim, socijalnim i ekonomskim nuspojavama, posebno je težište stavljeno na nadležnosti, ovlasti i funkcije lokalne razine vlasti u financiranju segmenata zdravstva, socijalne zaštite i lokalne ekonomske politike, na koji su najpovezaniji s korona krizom.

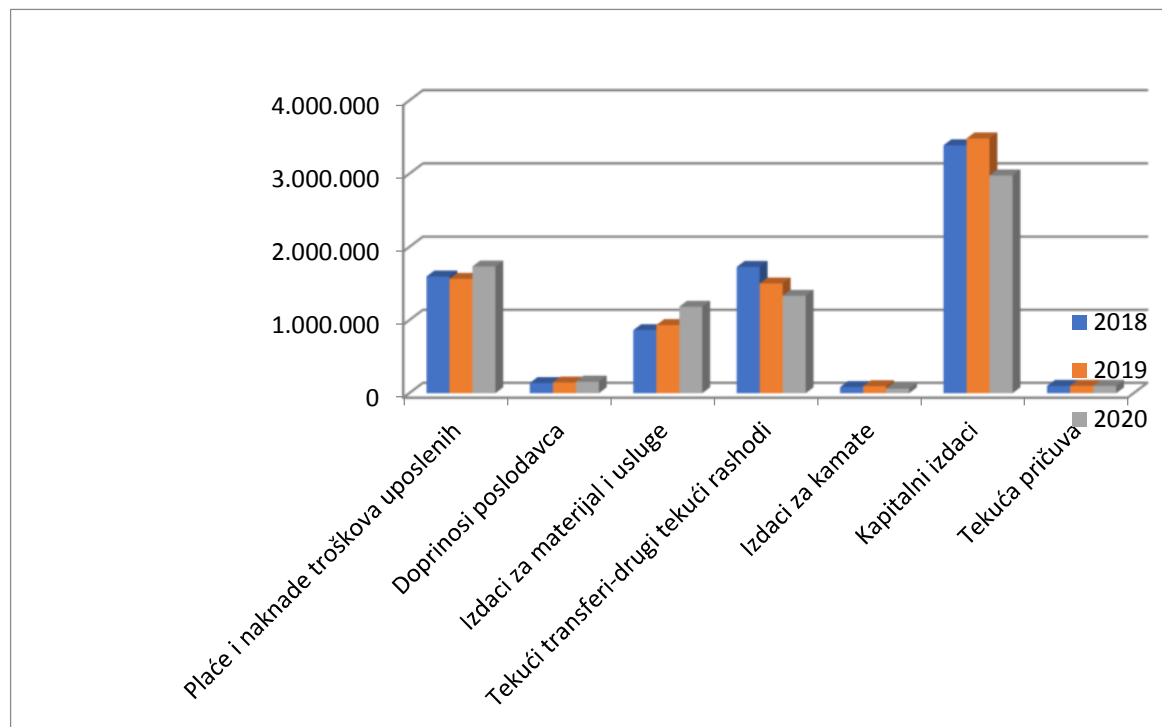
Opis	2018	2019	2020
Ukupni planirani rashodi	7.904.680	7.827.106	7.551.717
Ukupni ostvareni rashodi	7.042.556	7.791.819	7.288.491

Izvor: Služba za financije, proračun i poslove riznice

U strukturi javnih rashoda najveći postotak zauzimaju javne investicije koje zahtijevaju angažman ljudskih i materijalnih resursa, što vodi većoj potražnji za radnom snagom i intermedijarnim dobrima (sirovinama) potrebnim za realizaciju javnih radova, što posljedično osigurava veću proizvodnju tih dobara i, multiplikativno, veću zaposlenost, koje podstiču sveukupni ekonomski rast u razdobljima recesivnih pritisaka.

Kapitalne transfere, također, općine i gradovi konvencionalno isplaćuju poslovnim subjektima i pojedincima za namjenske investicijske projekte i nabavu opreme i stalnih sredstava, dominantno za proizvodnju, čime se, također, stimulira veća razina privatnih investicija u fizičku i socijalnu infrastrukturu, koja dugoročno osigurava doprinos stabilnom gospodarskom rastu, pod uvjetom, naravno, da se sredstva kapitalnih transfera adekvatno usmjeravaju u originalno namijenjene svrhe.

Sredstva utrošena za plaće, naknade troškova zaposlenih i doprinose poslodavca čine oko 25% ukupnih rashoda u ukupnoj proračunskoj potrošnji. Materijalni izdaci su u stalnom rastu, što zbog povećanja cijena određenih usluga na tržištu, što zbog povećanog broja usluga koje radi boljeg poslovanja moramo koristiti.



Struktura rashoda u ukupnim rashodima Općine Kiseljak

Strogom primjenom zakona i propisa u ovoj oblasti ima prostora za planiranje realnije fiskalne strategije zasnovane na čvršćim ograničenjima javne potrošnje, a u isto vrijeme napraviti značajne iskorake u mjerama i aktivnostima koji će dovesti do povećanja i jačanja fiskalnih kapaciteta.

Činjenice je da je korona kriza ostavila dugotrajne posljedice i fiskalne ožiljke na lokalnoj razini, koje će se tek manifestirati s odloženim efektima u nekom budućem periodu.

Potrebno je da prođe određeno razdoblje kako bi se gubitak nadoknadio i kako bi se dosegla predpandemijska razina suficita, a svakako je moguće očekivati i znatnije povećanje duga jedinica lokalne samouprave, kako bi mogli financirati nastale gubitke i održati stanovitu kvalitetu javnih usluga.

SWOT analiza Općine Kiseljak

SWOT analiza predstavlja most između sadašnjeg stanja, koje je utvrđeno analizom, i željenog, budućeg stanja koje se definira strateškim planom razvoja. Ovaj koncept nam daje sustavnu analizu prijetnji i prilika kao i njihovo usuglašavanje sa jakim i slabim stranama općine. SWOT analizirao osigurava informacije korisne za usklađivanje općinskih kapaciteta i sposobnosti sa okruženjem u kojem općina djeluje.

Najvažnije snage koje općini Kiseljak pružaju konkurentne prednosti, čineći ovo područje

atraktivnim mjestom za život i poslovanje, su poduzetnički duh stanovništva, koncentracija tržišnih centara, povoljan geografski/zemljopisni položaj (blizina Sarajeva i koridora 5C), organiziran odvoz otpada, dobra cestovna povezanost na lokalnoj razini, relativno stručna i jeftina radna snaga, prirodni resursi (mineralna voda, ugljikov dioksid, kamenolomi, hidropotencijal, glina –kaolin, poljoprivredno zemljište, šume, radioaktivno blato i voda) uređena prostorno planska dokumentacija.

Ove snage bi trebalo maksimalno iskoristiti za razvoj općine u pravcu izgradnje Kiseljaka kao otvorene, poduzetne lokalne zajednice, koja na optimalan način spaja obilježja tradicije i suvremenih mogućnosti, a u isto vrijeme neophodno je voditi računa o očuvanju životne sredine u razvojnim procesima, čime bi se podigao životni standard stanovništva.

S druge strane, najvažnije slabosti, prepreke ili ograničenja za gospodarski razvoj općine Kiseljak, su velika nezaposlenost, nizak stupanj finalizacije u djelatnostima poljoprivrede, prisustvo sive ekonomije i rada na crno, problem vodoopskrbe, usitnjenost posjeda, neusklađenost obrazovne i kvalifikacijske ponude sa potrebama gospodarstva i tržištem rada, nedovoljni kapaciteti vatrogasne i spasilačke službe, nepokrivenost općine pitkom vodom i kanalizacijskom mrežom, nepostojanje stočnog groblja, veći broj evidentiranih klizišta, neuređenost riječnih tokova, nekontrolirana

upotreba pesticida i kemijskih zaštitnih sredstava u poljoprivredi, velika zagađenost zraka u gradskoj zoni naročito tijekom sezone grijanja. Ove slabosti bi trebalo minimizirati ili, ako je moguće, potpuno eliminirati, kako bi se konkurentske prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

Najvažnije prilike, koja omogućavaju i olakšavaju realizaciju razvoja konkurentskih prednosti općine Kiseljak, su značajne investicije: (autocesta, magistralni putevi, obilaznica), korištenje fondova EU za financiranje razvojnih projekata, uspostavljanje čvršćih partnerskih odnosa lokalna zajednica-privatni sektor, privlačenje stranih investitora, kapitala znanja i veza iz dijaspore, stabilizacija odnosa i razvoj suradnje između BiH, Hrvatske i Srbije – regionalno otvaranje tržišta, očekivani projekti podrške razvoja poslovnih zona. Ove, kao i druge prilike bi trebalo maksimalno iskoristiti kako bi se konkurentske prednosti iskoristile na najbolji mogući način.

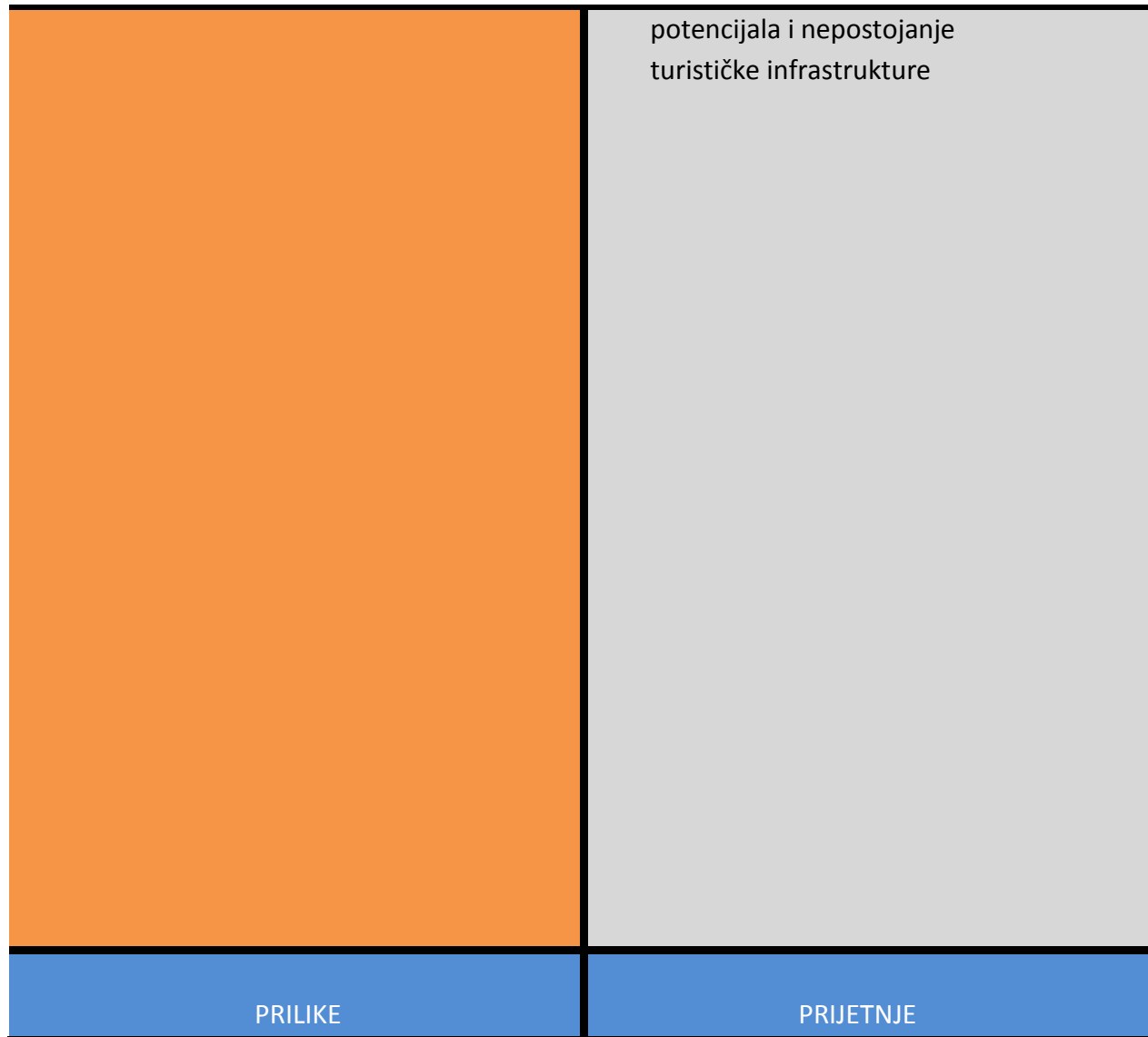
Najvažnije prijetnje za razvoj općine Kiseljak-globalna ekonomska kriza, politička nestabilnost u BiH i okruženju, nedovoljno stimulativan pravni i financijski okvir u BiH koje odvraća strane ulagače i eventualno pogoršanje ekonomskih uvjeta, mogu dovesti do gubitka ili opadanja konkurentnosti, te gospodarskog i društvenog razvoja uopće pa i ugroziti ostvarenje mogućnosti koje stoje pred ovom općinom. Slično kao i slabosti, ove prijetnje bi trebalo minimizirati ili, ako je moguće, potpuno eliminirati.

SNAGE

SLABOSTI

- poduzetnički duh stanovništva,
- povoljan zemljopisni položaj (blizina Sarajeva i koridora VC),
- postojanje lokalnih medija,
- organiziran odvoz otpada,
- dobra cestovna povezanost na lokalnoj razini,
- relativno stručna i jeftina radna snaga,
- funkcionalna lokalna uprava otvorena i orijentirana ka lokalnom razvoju,
- prirodni resursi (mineralna voda, ugljikov dioksid, kamenolomi, hidro potencijal, glina –kaolin, poljoprivredno zemljište, šume, radioaktivno blato i voda),
- uređena prostorno planska dokumentacija.
- povoljni uvjeti za razvoj zanatstva i poduzetništva– uslužne djelatnosti (ekspeditivnost organa uprave, oslobadjanje građevinske rente prve godine),
- očuvana životna sredina – nema zagađivača
- usvojen LEAP

- velika nezaposlenost,
- prisustvo sive ekonomije i rada na crno,
- problem vodosnabdjevanja,
- usitnjenost posjeda,
- neusklađenost obrazovne i kvalifikacijske ponude sa potrebama gospodarstva i tržištem rada,
- nedovoljni kapaciteti vatrogasne službe,
- nepokrivenost kanalizacijskom mrežom,
- nepostojanje stočnog groblja,
- veći broj evidentiranih klizišta,
- neuređenost riječnih tokova,
- nekontrolirana upotreba pesticida i kemijskih zaštitnih sredstava u poljoprivredi,
- velika zagađenost zraka u gradskoj zoni naročito tijekom sezone grijanja,
- površine pod minama,
- ograničen proračun za intenzivniji i brži razvoj
- netretiranje otpada (posebno industrijskog) može dovesti do ekoloških posljedica i ugroziti i kvalitet života i turističke mogućnosti,
- neiskorištenost turističkih



<ul style="list-style-type: none"> • značajne investicije: (poslovne zone, Dom zdravlja, zona sporta i rekreacije, nova obilaznica) • korištenje fondova EU za financiranje razvojnih projekata, • uspostavljanje čvršćih partnerskih odnosa lokalna zajednica-privatni sektor, • privlačenje stranih investitora, kapitala znanja i veza iz dijaspor, • stabilizacija odnosa i razvoj suradnje između BiH, Hrvatske i Srbije – regionalno otvaranje tržišta, • očekivani projekti podrške razvoja poslovnih zona –fondovi EU, • mogućnost povećanja finalizacije u djelatnostima poljoprivrede, • plinifikacija općine 	<ul style="list-style-type: none"> • globalna ekonomska kriza, • pandemija Covid 19 • politička nestabilnost u BiH i okruženja, • nedovoljno stimulativan pravni i finansijski okvir u BiH koje odvraća strane ulagače, • sporo usvajanje zakona koji omogućuju primjenu standarda EU, • niska razina nadležnosti lokalne vlasti u odnosu na kantonalnu, entitetsku i državnu vlast, • sve manje donatorskih sredstava, • nepovoljna raspodjela proračunskih sredstava od viših razina vlasti
--	---

Strateški fokusi razvoja

Integralna SWOT analiza općine je opredijelila slijedeće strateške fokuse – područja kao prioritete za razvoj Općine:

Animiranje i privlačenje novih investitora koristeći reputaciju postojećih uspješnih

investicija na području općine Kiseljak, poduzetnički duh stanovništva kao i kapacitete radnih zona;

Nastavak ekonomskog i društvenog razvoja sela s obzirom na brojnost ruralnog stanovništva i značajne neiskorištene poljoprivredne i druge mogućnosti;

Dalje unapređenje kvaliteta životne sredine kroz razvoj komunalne, obrazovne i zdravstvene infrastrukture na području općine Kiseljak;

Izgradnja fizičke infrastrukture u društvenom i privatnom sektoru, uslugama vodoopskrbe, upravljanja otpadom i otpadnim vodama.

Vizija i strateški ciljevi razvoja



Vizijom i strateškim ciljevima oblikuje se namjeravana konkurentna pozicija, u kojoj je ugrađeno načelo stvaranja i održavanja konkurentne prednosti, kao i zajednička perspektiva, u kojoj je ugrađeno načelo održivosti.

Vizija razvoja ima za cilj utvrditi željenu i vjerodostojnu sliku stanja Općine Kiseljak u budućnosti a koja treba predstavljati ravnomjerno izbalansiran razvoj svih djelatnosti i svih područja Općine. Vizijom razvoja se prije svega opisuje željeno stanje, kojem se dugoročno teži. Utvrđena vizija je dalje, podloga za razradu strateških ciljeva razvoja koji se ostvaruju konkretnom realizacijom razvojnih mjera i projekata. Također, strateški ciljevi predstavljaju prvu transformaciju vizije razvoja.

S druge strane, prioritetne strateške ciljeve neophodno je razraditi kako bi se kvalitetno kroz investicijske programe i projekte mogli realizirati prioritetni kapitalni projekti od čije će realizacije zavisiti i razvoj općine Kiseljak u cjelini.

Strateški cilj1. Stvoriti povoljan gospodarski ambijent uz razvoj gospodarstva i povećanje zaposlenosti

Ovaj cilj se praktično odnosi na stimulaciju ekonomskih aktivnosti u područjima gdje općina raspolaže s potencijalima za rast i razvoj gospodarstva i ekonomskih aktivnosti, odnosno da utiče na iskorištavanje raspoloživih resursa.

Povećanje konkurentnosti gospodarstva općine ima višestruki utjecaj na njen ekonomski rast i razvoj s obzirom da se time pospješuje, ne samo brži ekonomski rast i novo zapošljavanje, već se smanjuju siromaštvo, socijalne nejednakosti, te povećava ukupna socijalna uključenost stanovništva. Površine obradivog zemljišta, povoljna klima i reljef, potencijal turizma, povoljan položaj, raznovrsnost gospodarskih subjekata, očuvani okoliš... predstavljaju bazu resursa koje treba pravilno usmjeriti a tim povećati konkurentnost općine.

Procjene su da će zainteresiranost za ulaganje u ovu regiju rasti, pogotovo stranih investitora.

U tom pravcu nužno je uspostaviti vlastite mjere i programe, bolje uvjete od ostalih, a koji će utjecati da se investitori odluče baš za našu općinu.

Investitorima je potrebno definirati opće uvjete, olakšice za ulaganja i otvaranja radnih mjesta kroz izradu projekata, dodjela građevinskog zemljišta, kreditni odnosi u plaćanju ostalih obaveza općini (takse, naknade, renta, itd) .

Strateški cilj 2. Izgrađeni i osnaženi društveni kapaciteti za unapređenje kvaliteta života

U području društvenih djelatnosti uočena je potreba razvoja i poboljšanja zdravstvene, obrazovne, socijalne, kulturne i sportske infrastrukture.

Raznolikost kulturno-povijesne baštine uz povezivanje civilnog i javnog sektora smjernice su razvoja društvenog života. Indikatori ostvarenosti cilja jesu zaustavljanje negativnih demografskih pokazatelja i ukupno povećanje kvaliteta života i odmora u općini Kiseljak.

Strateški cilj 3. Razvoj poslovne i komunalne infrastrukture

Da bi se osigurao cjelokupni razvoj, a posebno gospodarski i ruralni, neophodna je kvalitetna temeljna infrastruktura Općine.

Povoljan geostrateški položaj općine nije sam po sebi dovoljan, potrebna je moderna infrastruktura da bi se taj položaj potpuno iskoristio. Prijevoz roba, ljudi i usluga je od iznimne važnosti i pretpostavka je cjelokupnog razvoja.

Naravno, neophodan je i dalji razvoj elektroenergetske, komunikacijske, komunalne i sveukupne društvene infrastrukture. Analizom su prepoznati postojeći nedostaci i na temelju toga su uvršteni u ovaj cilj.

Strateški cilj 4. Učinkovita lokalna uprava po EU standardima

Lokalna uprava je ključni nositelj učinkovitog planiranja, realizacije, monitoringa i korekcija lokalnog razvoja. Obaveza općinske uprave je da kvalitet svojih usluga prema građanima permanentno unapređuje, inovira i sustavno provodi metode praćenja, analize i mjerljivosti procesa uz stalne korektivne mjere.

U cilju dostizanja učinkovite javne uprave neophodno je povećanje ulaganja u kontinuirano tehničko opremanje i informatizaciju. Istovremeno je neophodna kontinuirana edukacija zaposlenika u skladu sa dinamičnim promjenama, procesu cjeloživotnog učenja i suvremenim metodama upravljanju ljudskim resursima.

Tehnološki napredak mora biti praćen ljudskim resursima spremnim za prilagođavanje novim procesima, vještinama menadžmenta, i novim znanjima. U suprotnom neminovan je kontraučinak i postepeno zaostajanje.

Lokalna uprava mora postati lider svih procesa i promjena na području općine kroz implementaciju kvalitetnih projekata razvoja, korištenju prirodnih resursa, kreator novog imidža Kiseljaka, mjesta poželjnog za život, rad, investiranje, i dalji inicijator jačanja suradnje sa NVO sektorom a sve ucilju sveukupnog bržeg razvoja općine Kiseljak.

Veza sa strateškim dokumentima viših razina

Izrada Strategije razvoja općine Kiseljak referirana, u pogledu podržanosti njenih ciljeva, programa i projekata sa viših razina vlasti, na aktuelne sektorske strategije i druge planske dokumente od interesa za održivi razvoj, usvojene na razini BiH, FBiH i drugih institucija.

OKVIR ZA CILJEVE ODRŽIVOG RAZVOJA U BIH – SDG OKVIR

Razvojni pravac: "Socijalna uključenost – društvo jednakih mogućnosti"

Razvojni pravac: "Dobra uprava i upravljanje javnim sektorom"

STRATEŠKI PLAN RURALNOG RAZVOJA BOSNE I HERCEGOVINE (2018-2021) – Okvirni dokument

Strateški cilj : Jačanje konkurentnosti poljoprivrede, šumarstva i ruralnih područja kroz povećanje razine investicija i unapređenje prijenosa znanja i promoviranje inovacija

Strateški cilj : Unapređenje tržišnosti poljoprivredno- prehrambenih proizvoda

OKVIRNA STRATEGIJA PROMETA BOSNE I HERCEGOVINE (2015-2030)

Strateški cilj : Zadovoljiti potrebe u smislu održavanja, poboljšanja i razvoja

- Razvoj prometne infrastrukture

STRATEGIJA RAZVOJA FEDERACIJE BiH

Strateški cilj: Ubrzan ekonomski razvoj

- Unaprijeđena konkurentna pozicije općine u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti
- Aktivirati nova ulaganja u gospodarstvo (strateške industrijske sektore),

Strateški cilj: Prosperitetan i inkluzivan društveni razvoj

- Unaprijeđena i lokalnim žiteljima, prilagođena dostupnost javnih i socijalnih servisa (sa aktivnijim usmjerenjem međugeneracijske solidarnosti, aktiviranjem mlađe i umirovljeničke populacije)
- Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u osiguranju boljih uvjeta života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika i razvoj socijalnih usluga neposrednim korisnicima
- Unapređivati integralno upravljanje otpadom

NACRT STRATEGIJE RAZVOJA SBK/KSB (2021-2027)

Strateški cilj: Poticati održiv ekonomski razvoj

- Unaprijeđena konkurentna pozicija općine u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti
- Aktivirati nova ulaganja u gospodarstvo (strateške industrijske sektore),
- Ojačati institucionalne kapacitete službe za gospodarstvo lokalnog ekonomskog razvoja za proaktivniju pripremu projekata za gospodarske subjekte

Strateški cilj: Unaprijediti kvalitetu življenja i održivog društvenog okruženja za sve građane

- Unaprijeđena i lokalnim žiteljima, prilagođena dostupnost javnih i socijalnih servisa
- Uključivanje socijalno osjetljivih osoba/učešće u osiguranju boljih uvjeta života socijalno ugroženih, starih i iznemoglih, invalida, civilnih žrtava rata, povratnika i razvoj socijalnih usluga neposrednim korisnicima
- Planiranje i uređenje lokacija za selektivno prikupljanje otpada

V. Sektorski razvojni programi

V.1. Plan lokalnog gospodarskog/ekonomskog razvoja

V.1.1. Fokusiranje – SWOT analiza gospodarskog/ekonomskog razvoja

Gospodarski/ekonomski razvoj – SWOT analiza

U pogledu gospodarskog razvoja općina Kiseljak posebnu pažnju treba posvetiti maksimiziranju svojih najvažnijih snaga koje se odnose na poduzetnički duh stanovništva, dugogodišnju tradiciju eksploatacije mineralnih voda, koncentracija tržnih centara, povoljan geostrateški položaj i prirodni resursi (mineralna voda, ugljen dioksid, hidropotencijal, glina –kaolin, poljoprivredno zemljište, šume, radioaktivno blato i voda). Sa druge

strane, općina treba uložiti napore za minimiziranje glavnih slabosti i prijetnji koje utiču na ekonomski razvoj. Najbitnije slabosti su vezane za nezaposlenost, nizak stupanj finalizacije u djelatnostima poljoprivrede, nizak nivo industrijske proizvodnje dok se prijetnje odnose na mogućnost produženja utjecaja gospodarske krize, političku nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poduzetnički duh stanovništva ➤ Dugogodišnja tradicija eksploataciji mineralnih voda ➤ Koncentracija tržnih centara ➤ Povećan geostrateški položaj i prirodni resursi (mineralna voda, ugljeni dioksid, hidropotencijal, glina – kaolin, poljoprivredno zemljište, šume, radioaktivno blato i voda). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nezaposlenost ➤ Loše provedena i nedovršena privatizacija ➤ Neusklađenost kvalifikacije radne snage sa potrebama tržišta rada ➤ Nizak stupanj finalizacije u djelatnostima poljoprivrede ➤ Usitnjenost posjeda obradivog zemljišta ➤ Kontaminirano zemljište NUS -MES
PRILIKE	PRIJETNJE

- Privlačenje stranih investitora i kapitala;
- Primjena novih znanja i tehnologija
- Raspoloživost razvojnih fondova: IPA fondovi, strukturalni fondovi EU, strane ambasade u BiH, Razvojna banka Federacije BiH i druge financijske institucije;
- Izgradnja industrijske/poslovnih zone i stvaranje preduvjeta za privlačenje domaćih i stranih investicija;
- Poticaj razvoju industrije turizama: kulturno povijesne baštine, vjerskog turizma, seoskog turizma, lovnog i turizma uopće;
- Promocija mogućnosti ulaganja u energetski sektor i korištenja alternativnih izvora energije
- Proizvodnja ekološki zdrave hrane i organiziran otkup hrane i proizvodnja za poznatog kupca
- Prekogranična suradnja u cilju korištenja novčanih sredstava iz pretpristupnih fondova EU (IPA, itd.);

- Negativan utjecaj svjetske gospodarske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini;
- Politička nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana;
- Niska razina nadležnosti lokalne samouprave;
- Nedovoljna koordinacija lokalne, kantonalne, entitetske i državne vlasti;
- Nepostojanje ažurne i usuglašene razvojne strategije na višim razinama;
- Neučinkovitost viših razina vlasti u rješavanju problema gospodarstva
- Pitanje zaštite životne sredine i ekologije;
- Nerazvijena tržišna konkurencija;
- Siva ekonomija i rad na crno;
- Nedovoljni državni poticaji za razvoj poljoprivrede;
- Elementarne nepogode kao posljedica globalnog zagrijavanja (poplave, suše, klizišta itd.);

Operativni ciljevi gospodarskog/ekonomskog razvoja

Definirani su slijedeći operativni ciljevi gospodarskog razvoja općine:

1 Razvoj malih i srednjih poduzeća

Uloga prerađivačke industrije, malih i srednjih poduzeća i obrta je već sada važna, ali u budućnosti bi trebala biti jača i strateški čvršće definirana. Upravo mala i srednja poduzeća mogu stvarati nove vrijednosti i nove mogućnosti za zapošljavanje. Sektoru je potrebna specifična podrška u jačanju poslovnih vještina, institucionalne organizacije i osiguravanju poslovnih lokacija i podrške u prevazilaženju globalne krize.

Općina treba identificirati nove proizvode, tehnologije koje nisu štetne za okoliš i koje omogućavaju izlaz na nova tržišta ali i pripremiti i jasan sustav općinskih poticaja novim i postojećim investitorima.

U okviru ovoga operativnog cilja predviđeni su

projekti koji će podržati MSP i obrte u ostvarivanju njihovih gospodarskih potencijala i potencijala za povećanje zaposlenosti i poboljšati konkurentnost i raznovrsnost gospodarskih subjekata.

2 - Izgradnja industrijskih zona i povećanje investicija

Veliki značaj za gospodarski prosperitet općine Kiseljak svakako imaju industrijsko poslovne zone, čijom će izgradnjom i organiziranjem na dugoročan način riješiti gospodarstvenicima problem radnog prostora. Stvaranje uvjeta za nesmetan rad, kao i korištenje zajedničke i prilagođene infrastrukture, te mogućnost povezivanja s drugim poduzetnicima smještenim na istom prostoru povećava šansu za dobro poslovanje i otvaranje novih radnih mjesta.

Na površinama poslovne namjene predviđena je izgradnja sadržaja s poslovnim namjenama – pretežno proizvodne, industrijske djelatnosti, uslužne, komunalno servisne djelatnosti, trgovačko distributivni prostori i dr.

Prvi korak u tom pravcu predviđa realizaciju projekata koji su usmjereni na izgradnju infrastrukture u najzanimljivijim zonama i njihovo prilagođavanje potrebama investitora.

Naravno, preduvjet za bilo kakvu gradnju je očuvanje okoliša i ispunjenje normi zaštite okoline.

3 - Razvoj poljoprivrede i proizvodnje

Općina Kiseljak sa dominantno većim brojem ruralnog stanovništva, koji se već bavi određenim vidovima poljoprivredne proizvodnje, a budući da posjeduje poljoprivredne resurse i dobro očuvan okoliš, mora ozbiljno u svom razvoju voditi računa o ovoj oblasti.

Ostvarenje ovoga cilja imat će za rezultat poboljšanje života stanovništva na selu, smanjenje odnosno iseljavanje i napuštanje ruralnih naselja – depopulacija, te osigurati veći dohodak stanovništva u ruralnim (seoskim) područjima.

Iz navedenog razloga je neophodno realizirati projekte koji će restrukturirati dosadašnju, tradicionalnu poljoprivrednu proizvodnju u modernu i specijalističku proizvodnju, sa svom pratećom infrastrukturom te stvoriti uvjete za plasman poljoprivrednih proizvoda sigurnim tržištima odnosno podržati partnerstvo između proizvođača, prerađivača i trgovine na malo.

Razvijanjem novih poljoprivrednih grana te uvođenjem novih kultura (npr. voćarstvo, pčelarstvo, ljekovito bilje) ova bi djelatnost dijelom uznapredovala. Neophodna je kvalitetna edukacijama poljoprivrednih proizvođača, čime bi se povećao kvalitetu i kvantiteta poljoprivredne proizvodnje.

Osim toga, na području općine postoji potencijal za razvoj eko poljoprivrede za kojom je sve veća potražnja na tržištu. Time bi poljoprivreda općine postala u određenoj mjeri konkurentna novim trendovima na tržištu.

4 - Razvoj turizma i aktiviranje turističkih potencijala

Općina Kiseljak posjeduje jedinstvene kulturno-povijesne i prirodne vrijednosti koje u kombinaciji mogu predstavljati interesantnu turističku destinaciju, a pošto nije povezana u jedinstveni turistički proizvod, nije ni prepoznata na tržištu kao takva.

Strateškim djelovanjem mogao bi se obnoviti postojeći turistički potencijal u razvijeni i prepoznatljiv turistički proizvod zanimljiv za posjete domaćih i stranih turista.

Naravno, to bi se izravno odrazilo kao doprinos turističkog sektora u gospodarstvu i zapošljavanju ali i neizravno, kao poticaj poljoprivrednoj proizvodnji i razvoju obrta, malog i srednjeg poduzetništva.

Preduvjet za isto je obnova, izgradnja i modernizacija turističke infrastrukture i uspostava organizacijskih kapaciteta.

Ključni strateški projekti

- Dom zdravlja – Dovršetak nove zgrade Doma zdravlja Kiseljak
- Nova obilaznica s tunelom- Investicija JP Ceste Federacije podrazumijeva novu prometnicu, zaobilaznicu prema Sarajevu sa tunelom ali druge investicijske radove koje preuzima Općina Kiseljak (produbljenje korita, šetnica prema tzv. Kiseljačiću, novi most na rijeci Lepenici za potrebe Doma zdravlja..)

- Zona sporta i rekreacije- projekt koji bi trebao zaživjeti kao javno-privatno partnerstvo i podrazumijevati središnje mjesto općine Kiseljak za sve vrste sportske aktivnosti, posebno rekreativne

Gospodarsko-društveni projekti

- Uspostavljanje Poslovne zone u Lepenici, konkretno Azapovići i Gojakovac te izgradnja nove prometnice kroz Lepenicu s priključkom na autocestu
- Hotel Dalmacija- pronalazak partnera za revitalizaciju hotela i svih drugih aktivnosti koje isti nosi posebno kada je u pitanju nekad iznimno popularan banjski turizam i lječilište
- Turistička zajednica- Iako je Općina Kiseljak službeno preuzela nadležnost nad turizmom od Kantona, potrebno je regulirati i prijenos finansijskih sredstava poput naplate boravišnih pristojbi. Osim toga, pronaći najbolji model pravnog ustroja svojevrsnog ureda, zajednice, ustanove
- Plinifikacija općine Kiseljak- JP Vodovod i kanalizacija Kiseljak kao nositelj koncesije
- Regulacija toka rijeke Lepenice
- Ulaganje u novu energetska infrastrukturu, primarno dalekovodi Kiseljak- Han Ploča-Lepenica i Kiseljak-Gromiljak- Dugo Polje
- Rješavanje statusa zgrade „Hrvatski dom“; potencijalnog društveno-kulturnog centra cijele općine
- Nova zgrada vijećnice
- Izgradnja nove, multifunkcionalne zgrade za potrebe kulturnih događanja

Programi, projekti i mjere

Strateški ciljevi, operativni ciljevi, programi i projekti						
Sektor 1: Gospodarski/Ekonomski razvoj						
	Programi, projekti/mjere	Operativni cilj	Izvori financiranja	Period implemen tacije	Nosioc i implemen tacije	Ciljne grupe (koris nici)
1. 1. 1.	Podrška udruženju poduzetnika i Klubu za podršku ženskom poduzetništvu	Razvoj sektora malih i	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduze tnici/ investi tori
1. 1. 2.	Razvoj proizvodnih djelatnosti i obrta		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnic i/ investitori

1. 1. 3.	Razvoj trgovine i trgovinskih djelatnosti		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnic i/ investitori
1. 1. 5.	Promicanje razvoja turizma		Općinski proračun, sredstva viših razina	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnic i/ investitori
1. 1. 6.	Projekt identifikacije i usvajanje mjera za zapošljavanje radne snage u gospodarstvu		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnic i/ investitori
1. 1. 7.	Suradnja sa poduzećima zainteresiranim za prikupljanje, odvoz i reciklažu otpada		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak, Zavod za zapošljavanj e KSB- FBIH	Nezaposlen a lica i poduzetn ici

1. 3. 1.	Povećanje broja mini farmi (muznih krava, tovnih junadi, svinja, koza, koka nosilica)	Razvoj poljoprivr	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne	2021-2027	Općina Kiseljak, NVO	Poduzetnic i/ investitori

			agencije, sredstva EU			
1. 3. 2.	Akcijski plan razvoja poljoprivrede i stočarstva		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnici/ investitori
1. 3. 5.	Proizvodnja povrća na otvorenom polju i zaštićenom prostoru - plastenici		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Poduzetnici/ investitori
1. 4. 1.	Izrada plana razvoja turizma i turističke ponude na području općine	Razvoj turizma i aktiviranje turističkih potencijala	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak KSB/S BK	Stanovništvo, turistički radnici, ugostitelji
1. 4. 2.	Revitalizacija banjskog lječilišta		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Stanovništvo, turistički radnici, ugostitelji
1. 4. 3.	Program razvoja obiteljskog i sportsko zdravstvenog Turizma		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije,	2021-2027	Općina Kiseljak KSB	Stanovništvo, turistički

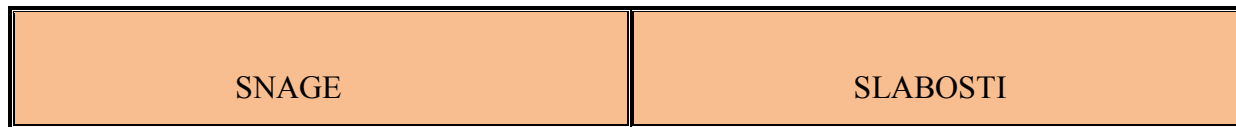
1. 4. 4.	Plinifikacija općine
1. 4. 5.	Regulacija korita rijeke Lepenice
1. 4. 6.	Izgradnja nove zgrade Doma zdravlja
1. 4. 7.	Izgradnja infrastrukture poslovnih zona Azapovići i Gojakovac
1. 4. 8.	Izgradnja infrastrukture za potrebe gradnje nove gradske obilaznice

sredstva EU			radnici, ugostitelji
Općinski Proračun	2021-2027	Općina Kiseljak	Stanovništvo, gospodarski subjekti
Općinski Proračun	2021-2027	Općina Kiseljak	Stanovništvo
Općinski Proračun, više razine vlasti	2021-2027	Općina Kiseljak, Doma zdravlja	Korisnici zdravstvenih usluga
Općinski proračun i više razine vlasti	2021-2027	Općina Kiseljak	Gospodarski subjekti
Općina Kiseljak	2021-2027	Općina Kiseljak	Stanovništvo

Fokusiranje – SWOT analiza društvenog razvoja

Društveni razvoj treba unaprijediti ostvarivanja ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava građana, prvenstveno kroz povećanje dostupnosti i kvaliteta odgovarajućih usluga. Uspješna realizacija plana društvenog razvoja vodi ujednačavanju šansi u razvoju i povećanju društvene uključenosti i integracije.

Društveni razvoj – SWOT analiza



<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osigurana proračunska sredstva za razvoj i izgradnju lokalne infrastrukture (vodovodne, kanalizacijske, putne) ➤ Veliki broj visokoobrazovanih i kvalificiranih mladih osoba ➤ Stipendiranje redovnih studenata ➤ Izgrađeni objekti primarne zdravstvene zaštite ➤ Veći broj sportskih klubova ➤ Razvijen civilni sektor (veći broj NVO) ➤ Dobra suradnja općine sa Međunarodnim organizacijama ➤ Postojanje zadovoljavajuće infrastrukture u oblasti komunikacija ➤ Tradicionalne kulturne manifestacije ➤ Postojanje visokoškolskih ustanova u Kiseljaku 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nedovoljno izgrađen sustav vodovodne i kanalizacijske mreže, te odvodnje oborinskih voda ➤ Visok postotak nezaposlenog stanovništva ➤ Nedovoljna samoinicijativnost lokalnog stanovništva ➤ Pad nataliteta i demografsko starenje ➤ Nedefinirana nadležnost i neučinkovita suradnja Općine i viših razina(Kanton,Federacija,BiH) ➤ Neusklađenost potreba gospodarstva sa planiranjem u obrazovnom sustavu ➤ Nedostatak kadrova i opreme u Domu zdravlja ➤ Nedovoljna i zastarjela oprema obrazovnih ustanova
<p>PRILIKE</p>	<p>PRIJETNJE</p>

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dovršetak izgradnje cjelokupnog sustava vodoopskrbe ➤ Daljnji razvoj mreža kanalizacijskog sustava i sustava za prečišćavanje otpadnih voda ➤ Kompletiranje prometne infrastrukture cjelokupnom prostoru Općine ➤ Korištenje domaćih i Međunarodnih financijskih fondova i programa ruralnog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Aktualna pandemija COVID 19 ➤ Ubrzan odliv mladih, stručnih osoba i deficitarnih kadrova ➤ Nestabilnost i nedostatnost transfera viših razina vlasti neophodnih za funkcioniranja lokalne uprave ➤ Nedovoljna koordinacija viših razina vlasti ➤ Nepostojanje ustanova za smještaj
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pretpristupni fondovi i drugi razvojni projekti EU ➤ Mogućnosti prekvalifikacije kadrova ➤ Daljnji razvoj tradicionalnih kulturno umjetničko-zabavnih manifestacija ➤ Održavanje sportskih i drugih kulturnih manifestacija ➤ Razvoj amaterskog i masovnog sporta 	<p>maloljetnih i drugih prijestupnika</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Nepostojanje dugoročnih planova (broj i obilježja stanovništva, stanje u okolišu, gospodarske aktivnosti, isl.), potreba za uslugama od posebnog značaja za lokalnu zajednicu ➤ Neadekvatnost obrazovnih zanimanja u primjeni novih tehnologija

Treba napomenuti da miPRO metodologija izrade općinskih integralnih strategija razvoja definira da se temeljna infrastruktura (voda, kanalizacija, struja, prometnice, telekomunikacije) uvrštava u sektorski plan društvenog razvoja, a ne ekonomskog/gospodarskog razvoja zato što su svi projekti iz navedenih infrastrukturnih oblasti u prioritetoj funkciji poboljšanja životnog standarda za sve građane podjednako (princip socijalne jednakosti pred javnim dobrima), a tek nakon toga su i u funkciji razvoja gospodarstva.

V.2.2. Operativni ciljevi društvenog razvoja

Definirani su slijedeći operativni ciljevi društvenog razvoja općine:

OC 1 Dodatni razvoj prometne infrastrukture na području

OC 2 Dodatna izgradnja vodovodne infrastrukture

OC 3 Dodatna izgradnja kanalizacijska infrastruktura

OC 4 Unapređenje obrazovanja, kulture i sporta

OC 5 Unapređenje zdravstva i socijalne zaštite

OC 6 Učinkovitija lokalna uprava i jačanje uloge civilnog društva

Programi, projekti i mjere

Strateški ciljevi, operativni ciljevi, programi i projekti						
Sektor 2: Društveni razvoj						
	Programi, projekti/mjere	Operativni cilj	Izvori financiranja	Period implemen- tacije	Nosioc i implemen- tacije	Ciljne grupe (koris- nici)
2. 1. 1.	Sanacija postojeće i izgradnja nove cestovne mreže na području općine Kiseljak	Izgradnja prometne infrastrukture	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani, poduzetnici, turisti
2. 1. 2.	Projekat zaobilaznice gradskog jezgra općine		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina kiseljak	Stanovništvo BiH, stranci-putnici
2. 1.	Izgradnja, rekonstrukcija i sanacija gradskih ulica		Općinski proračun, sredstva viših razina	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani

3.			vlasti, razvojne agencije, sredstva EU			
2. 1. 6.	Projekat izgradnje regionalnog putnog pravca Lepenica- Tarčin		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani, stanovništvo o BiH, stranci- putnici
2. 2. 1.	Rekonstrukcija gradske vodovodne mreže	Izgradnja vodovodne infrastrukture	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2. 2. 4.	Uspostavljanje vodozaštitnih zona		Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2. 2. 5.	Rekonstrukcija glavnog vodovodnog pravca Lepenica- Kiseljak		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2. 2. 6.	Uvezivanje sjevernog dijela općine u vodovodnu mrežu		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani

2.	Izgradnja javne vodovodne mreže MZ		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2.	Gromiljak,					
7.	Brestovsko, Bilalovac					
2.	Identifikacija ilegalnih priključaka na		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2.	vodovodnu mrežu					
8						
2.2	Rekonstrukcija općinskih vodocrpilišta-		Općinski proračun	2021-2027	Općina kiseljak	Građani
.10	izvora pitke vode					
.						
2.3	Rekonstrukcija kanalizacijske mreže	Izgradnja komunalne infrastrukture	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
.1	urbanog dijela općine					
2.3	Izgradnja kanalizacijskog kolektora i		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
.2	pročišćivača otpadnih voda					
2.3	Proširenje i izgradnja kanalizacijske		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
.3.	mreže u MZ Lepenica, Draževići, Brnjaci i Gromiljak					

2.3 .4.	Izgradnja sustava odvodnje oborinskih voda u urbanom i ruralnim dijelovima općine		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2.4 .1.	Razvijanje obrazovnih kapaciteta za uvođenje novih informacijskih tehnologija	Unapređenje obrazovanja, kulture i sporta	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2.4 .2.	Kontinuirano educiranje ljudskih potencijala za razvoj i primjenu novih proizvoda i tehnologija		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani. Poduzetnički sektor
2.4 .4.	Rekonstrukcija, obnova i dogradnja školskih objekata		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak	Učenici, nastavnici
2.4 .5.	Opremanje škola suvremenom opremom		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak	Učenici, nastavnici
2.4 .7.	Projekat zaštite kulturno-historijskog naslijeđa		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani

			sredstva			
2.4 .8.	Informatizacija biblioteke		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani
2.4 .9.	Uspostavljanje centra za mlade		Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani.
2.4 .10 .	Rekonstrukcija postojećih sportskih objekata po MZ		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani, sportski klubovi
2.4 .13 .	Izgradnja biciklističke staze		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani, sportski klubovi

2. 5. 1.		Unapređenje	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak, JU Dom zdravlja	Građani,
2. 5.	Povećanje kvaliteta primarne zdravstvene zaštite i		Općinski proračun, sredstva viših razina	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,

2.	uspostava minimuma dijagnostike u ambulantama obiteljske medicine	vlasti, donatorska sredstva		JU Dom zdravlja	
2. 5. 3.	Nabavka opreme za Službu hitne pomoći	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak, JU Dom zdravlja	Građani,
2. 5. 5.	Podrška projektima socijalne uključenosti	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak,	Socijalno ugroženi
2. 5. 6.	Izrada socijalne karte	Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak,	Socijalno ugroženi
2. 5. 7.	Materijalna pomoć za obitelji sa više djece u stanju socijalne potrebe	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak,	Socijalno ugroženi
2. 5. 8.		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva	2021-2027	Općina Kiseljak,	Socijalno ugroženi
2.	Projekt tuđe njege i pomoći	Općinski proračun,	2021-2027	Općina	Socijalno

5. 9.			sredstva viših razina vlasti, donatorska sredstva		Kiseljak,	ugroženi
2. 6. 1.	Projektiranje i izgradnja informacijskog sustava administrativnog sjedišta Općine Kiseljak	Efikasnija lokalna uprava i jačanje uloge civilnog društva	Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani
2. 6. 2.	Izgradnja šalter sale Općine Kiseljak		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani
2. 6. 3.	Redovna obuka službenika i namještenika Općine Kiseljak		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak,	Administracija Općine
2. 6. 4.	Izrada strateških dokumenata Općine (Strategije za mlade, poduzetništvo, Strategija partnerstva javne uprave i NVO, ažuriranje LEAP-a, i dr.)		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani, NVO, poduzetnici,
2. 6. 6.	Izrada registara (dijaspore, zagadživača i dr), vodiča, uputstava, edukacija i brošura		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani
2.6. 7.	Izgradnja Zone sporta i rekreacije		Općinski proračun i dr.	2021-2027	Općina Kiseljak	Građani, sportski klubovi

2.6. 8.	Nova zgrada doma kulture	Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak	Gradani, umjetnici
2.6. 9.	Nova zgrada vijećnice	Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak	Općinsko vijeće, Služba za opću upravu

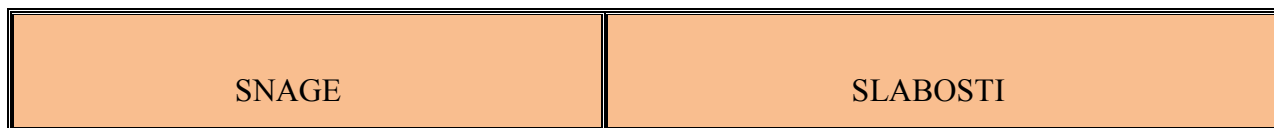
Plan zaštite životne sredine

Fokusiranje – SWOT analiza zaštite životne sredine

Općina Kiseljak posebnu pažnju treba posvetiti maksimiziranju najbitnijih snaga kao što su postojanje udruženja aktivnih u oblasti zaštite životne sredine, prirodna bogatstva i dr. Dok sa druge strane treba težiti umanjenju prepoznatih slabosti koje utiču na zaštitu okoliša i prostornog planiranja.

Razvoj politike okoliša u Općini Kiseljak ima za cilj jačanje zaštite okoliša i održivi razvoj, kako bi se poboljšalo održivo upravljanje okolišem na cijeloj teritoriji općine Kiseljak. Implementacija smjernica održivog razvoja omogućava dugoročni razvoj općine Kiseljak. Tako da temeljni princip sa kojim polazi ispunjavanje strateškog cilja je dostizanje i promoviranje ekološki zdrave sredine, jer ekološki zdrava sredina pomiruje međusobne konfliktne situacije ekonomije i ekologije, što se ostvaruje kroz formulu održivom razvoju, kao onom razvoju (gospodarstva i društva u cjelini) koji je usklađen sa potrebama i ograničenjima prirode.

Zaštita životne sredine – SWOT analiza



STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

<ul style="list-style-type: none">➤ Povoljan geografski položaj Općine➤ Prirodni resursi (poljoprivredno zemljište, šume, mineralne sirovine, izvorišta)➤ Relativno dobra komunalna infrastruktura➤ NVO-e koje implementiraju projekte iz zaštite životne sredine➤ Urađen LEAP općine Kiseljak➤ Zadovoljavajuće provođenje planske dokumentacije u proteklom razdoblju➤ Bogatstvo vodnim resursima;➤ Postojanje udruženja građana koje se opredjeljuju za očuvanje prirodnih sredine➤ Dobro održavane zelene površine u gradu.	<ul style="list-style-type: none">➤ Ograničene mogućnosti financiranja iz vlastitih izvora;➤ Bespravna gradnja➤ Niska razina svijesti o zaštiti okoline➤ Velike površine pod minama➤ Zagađenje zraka i okoline (veliki Broj individualnih lovišta i veliki broj vozila)➤ Neriješeno pitanje odvodnje otpadnih voda(nepostojanje kolektora i pročištača za otpadne vode)➤ Nepostojanje plana upravljanja otpadom na razini općine➤ Neuređena deponija komunalnog otpada➤ Neopremljenost komunalnog poduzeća➤ Veliki broj klizišta➤ Prekomjerna i bespravna sječa šume
--	--

PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pretpristupni fondovi EU ➤ Postojanje međunarodnih donatorskih i kreditnih institucija ➤ Međupćinska suradnja ➤ NVO kao potencijal za razvoj (zajednički projekti, zajedno sa NVO) ➤ Kreiranje novih zakonskih propisa (promjena i prilagođavanje) ➤ Ekonomski učinci reciklaže ➤ Korištenje obnovljivih izvora energije ➤ Integralno upravljanje otpadom ➤ Edukacija stanovništva sa svrhom podizanja ekološke svijesti u cilju zaštite okoliša ➤ Poboljšanje kvaliteta okoliša realizacijom LEAP-a 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Prirodne nepogode i druge nesreće (poplave, klizišta idr.) ➤ Nelegalni kamenolomi i krečane u Kreševu ➤ Neadekvatno riješeno pitanje deponije i prikupljanja krutog otpada ➤ Sve manje donatorskih sredstava ➤ Zaostajanje BiH u procesu Pridruživanja EU, kašnjenje u dobivanju statusa zemlje kandidata (nemogućnost korištenja fondova za transport, konkurentnost, ekologiju, razvoj ljudskih resursa i ruralni razvoj) ➤ Neplansko korištenje i kontrola eksploatacije prirodnih resursa

	<ul style="list-style-type: none">➤ Slaba koordinacija između viših razina vlasti i općine➤ Globalni utjecaj zagađenja➤ Klimatske promjene➤ Ekonomska kriza➤ Degradacija biodiverziteta➤ Nekontrolirano širenje ambrozije
--	--

Programi, projekti i mjere

Strateški ciljevi, operativni ciljevi, programi i projekti
Sektor 2: Zaštita životne sredine i razvoj komunalne infrastrukture

	Programi, projekti/mjere	Operativni cilj	Izvori financiranja	Period implemen tacije	Nosioc i implemen tacije	Ciljne grupe (koris nici)
3. 1. 1.	Podrška razvoju i jačanju JP „Vodovod i kanalizacija“	Sistem prikupljanja i prerade otpada	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 1. 2.	Nastavak aktivnosti na sanaciji i ukidanju deponije „Berberuša“		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 1. 3.	Izrada plana upravljanja čvrstim otpadom		Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 1. 4.	Ažuriranje i dopuna LEAP-a		Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 1.	Uklanjanje i sanacija divljih deponija		Općinski proračun,	2021-2027	Općina Kiseljak, JP	Građani,

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

5.					„Vodovod i kanalizacija“	
3. 1. 6.	Izgradnja i uređenje reciklažnog dvorišta i pretovarne stanice		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 1. 7.	Uvođenje selektivnog prikupljanja otpada		Općinski proračun	2021-2027	Općina Kiseljak, JP „Vodovod i kanalizacija“	Građani,
3. 2. 1.	Deminiranje ostatka zemljišta od ukupne minske situacije na području općine Kiseljak	Zaštita vode, zraka i tla	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak, BH MAC, KUCZ, FUCZ	Građani,
3. 2. 2.	Izrada projektne dokumentacije sanacije klizišta na području općine i sanacija klizišta u kontinuitetu		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,
3. 2. 3.	Pošumljavanje privatnih i državnih šumskih površina na području cijele općine		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak, Šumarija Kiseljak	Građani,
3.	Određivanje i izgradnja lokacije stočnog		Općinski proračun,	2021-2027	Općina	Građani,

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

2. 4.	grobља		sredstva viših razina vlasti,		Kiseljak,	
3. 2. 5.	Projektiranje i izgradnja obrambenih nasipa za regulaciju vodotoka rijeka: Lepenice, Fojnice, Kreševke i potoka Mlave		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,
3. 2. 6.	Čišćenje vodotoka na području općine Kiseljak		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak, Sportski ribolovci Kiseljak i ostale NVO	Građani,
	Zaštita izvorišta vode za piće na području općine		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,
	Uspostavljanje sistema i praćenje zagađenosti vode (kvaliteta vode u vodotocima, kvaliteta vode u centralnim i lokalnim vodovodima i		Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

	kvaliteta vode u javnim česnama)				
	Uspostavljanje sistema praćenja zagađenosti zraka u naseljenim dijelovima Općine	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti, razvojne agencije, sredstva EU	2021-2027	Općina Kiseljak,	Građani,
	Ekološki projekti sa građanima i NVO sektorom	Općinski proračun, sredstva viših razina vlasti,	2021-2027	Općina Kiseljak, Sportski ribolovci Kiseljak i ostale NVO	Građani,

Analiza raspoloživih i nužnih resursa i potrebe za prilagođavanjem

Integrirana strategija razvoja općine objedinjuje sve sektore koji su u nadležnosti lokalnih vlasti (i više od toga), kao i sve aktere i zainteresirane strane na koordiniran način. Uključivanjem svih pitanja kojima se bavi jedna općina u jednu sveobuhvatnu strategiju otvaraju se mogućnosti za kreiranje dodatnih vrijednosti i inovativnosti kroz međusektorsku suradnju. Stoga je važno navesti da je, pored djelotvorne uspostave i funkcioniranja struktura za planiranje razvoja kao i struktura koje će pratiti provođenje strateških dokumenata, veoma značajno jačanje sveukupne koordinacije unutar općinske administracije u procesu implementacije strategije. Pored toga, neophodno je osigurati da provođenje strategije bude podržano od strane socio-ekonomskih partnera u općini. Svako od njih treba imati značajne uloge u implementaciji, osiguravanju financijskih sredstava, te u praćenju i vrednovanju.

Dosadašnjom praksom i analizom ljudskih resursa u jedinstvenom organu za upravu Općine Kiseljak, možemo reći da ne postoji strukturiran pristup izradi i implementaciji strategije razvoja na integriran način, već se izradi i implementaciji strateških dokumenata pristupa parcijalno, odnosno sektorski. S tim u vezi, ključni nedostatak je sustavno uređena funkcija planiranja i koordinacije implementacije strategije razvoja, tj. poslovi i zadaci iz ove oblasti nisu jasno precizirani u okviru nadležnosti i zaduženja postojećih općinskih službi u okviru jedinstvenog organa za upravu. Dodatni nedostatak postojeće strukture je nepostojanje projektnog pristupa kao osnovnog pristupa implementaciji Strategije. U pogledu prikupljanja, obrade i ažuriranja podataka za planiranje i praćenje razvoja, nitko od zaposlenih u okviru jedinstvenog organa za upravu nije zadužen isključivo za ovu oblast, niti postoji sveobuhvatna baza podataka neophodnih za planiranje i praćenje razvoja, već općinske službe pojedinačno prikupljaju podatke za svoje potrebe i u skladu sa svojim specifičnim formatima. Imajući u vidu nedostatak osobe koje bi se svakodnevno staralo o realizaciji strategije kao cjeline i svakog projekta pojedinačno, nužno je poduzeti proaktivne mjere kako bi se stanje u ovoj oblasti poboljšalo. Potrebno je ojačati razvojnu funkciju općine kroz preciznije definiranje zadataka i odgovornosti, ojačati kapacitete zaposlenih koji će biti izravno angažirani u pripremi projekata i implementaciji Strategije, te uspostaviti djelotvoran sustav za praćenje i vrednovanje njene implementacije.

Uloge i odgovornosti

U donjoj tabeli dat je kratak pregled ključnih uloga i odgovornosti u pogledu koordinacije, implementacije, monitoringa i evaluacije lokalne razvojne strategije:

Osnovne uloge i odgovornosti u procesu implementacije i koordinacije strategije	
Uloga	Nadležnost (tko?)
Definiranje odgovornosti u pogledu koordinacije implementacije strategije razvoja;	Općinski načelnik
Definiranje nadležnosti pojedinih općinskih službi za pripremu projektnih prijedloga i implementaciju projekata iz akcionih planova;	Općinski načelnik, Tajnik Općine Pomoćnici općinskog načelnika
Razrada projektnih prijedloga i osiguravanje izvora financiranja;	Općinska služba za gospodarstvo, urbanizam i prostorno planiranje, Služba za financije i proračun
Provođenje procedura javnih nabavki;	Povjerenstvo za javne nabavke
Praćenje implementacije strategije i redovno	Općinska služba za gospodarstvo, urbanizam i prostorno planiranje, Tajnik Općine, Općinski načelnik,

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

izvještavanje;	Općinsko vijeće
Uspostavljanje i redovno ažuriranje baze podataka relevantnih za razvoj;	Općinska služba za gospodarstvo, urbanizam i prostorno planiranje
Razrada i usvajanje operativnih i financijskih planova za naredne godine implementacije strategije (godišnje i indikativno trogodišnje);	Tajnik Općine, Pomoćnici načelnika, Povjerenstvo za lokalni razvoj
Ažuriranje i revizija sektorskih planova i strategije;	Tajnik Općine, Pomoćnici načelnika, Povjerenstvo za lokalni razvoj
Definiranje ključnih potreba za izgradnjom kapaciteta osoblja uključenog u implementaciju strategije (Priprema plana i systemska izgradnja kapaciteta za djelotvornu implementaciju strategije razvoja);	Tajnik Općine, Pomoćnici općinskog načelnika
Sveukupna komunikacija u pogledu implementacije strategije razvoja sa akterima van općinske uprave, mediji, poslovni sektor, nevladin sektor, potencijalni financijeri, više razine vlasti, itd.).	Tajnik Općine, Pomoćnici općinskog načelnika, Povjerenstvo za lokalni razvoj

Praćenje, ocjenjivanje i ažuriranje strategije razvoja

Monitoring i evaluacija ostvarivanja strategije omogućavaju mjerenje stupnja ostvarenja postavljenih ciljeva, dajući također mogućnost za poduzimanje pravovremenih mjera u cilju eventualnih korekcija, te ocjenjivanje sveukupne uspješnosti realizacije strategije. Praćenje podrazumijeva sustav prikupljanja i obrade podataka u svrhu uspoređivanja postignutih rezultata sa planiranim. Vrednovanje je zasnovano na nalazima praćenja i daje sveukupnu ocjenu ostvarenja postavljenih ciljeva.

Da bismo upravljali implementacijom strategije, kao i implementacijom projekata, moramo biti u mogućnosti mjeriti stupanj ostvarenja definiranih ciljeva i rezultata u određenom vremenskom razdoblju, za šta nam služe objektivno provjerljivi indikatori.

Najvažniji okvirni indikatori za monitoring i evaluaciju realizacije strategije razvoja su:

Rast gospodarskih investicija na području općine,

Broj novih radnih mjesta u gospodarstvu (pratiti vezu sa stanjem nezaposlenosti),

Rast dobiti poduzeća,

Rast broja poslovnih subjekata na 1000 stanovnika

Rast prosječne plaće,

Rast prirodnog priraštaja stanovništva,

Rast udjela obrazovanog stanovništva (sa srednjim i visokim obrazovanjem)

Rast pokrivenosti teritorije i stanovništva komunalnim uslugama,

Rast zadovoljstva građana ukupnim kvalitetom života

Uspostavljeni mehanizmi za praćenje realizacije strategije razvoja će praćenjem definiranih indikatora kontrolirati ostvarenje ciljeva, tako što će prikupljati i analizirati podatke potrebne za njihovo dokazivanje. Praćenje treba uskladiti sa ciklusom pripreme polugodišnjih i godišnjih izvješća od strane odgovarajućih statističkih i drugih institucija (statistički zavodi, APIF/AFIP, itd). Podloge za vrednovanje priprema jedinica za upravljanje razvojem ili drugi zaduženi organizacijski dio, na osnovu nalaza godišnjeg praćenja. Ukoliko za to postoje potrebna sredstva, uputno je posao vrednovanja povjeriti kompetentnoj vanjskoj ili lokalnoj organizaciji, koja ima potrebne reference. Nalaze i preporuke vrednovanja razmatraju načelnik sa svojim pomoćnicima, povjerenstvo za lokalni razvoj i Općinsko vijeće.

Veoma je važno da se od početka posao na prikupljanju, obradi i analizi podataka ne tretira kao jednokratna, već da se sustavno zasnuje. To znači da se postavi tako da se:

kreiraju odgovarajuće baze podataka, koje će se relativno lako godišnje ažurirati,

redovno godišnje izvode odgovarajuća izravna ispitivanja grupa aktera/korisnika usluga, prema standardiziranoj metodologiji i instrumentima, kako bi se mogle pratiti promjene i napredak,

koristi za praćenje (godišnje) i vrednovanje (nakon 3 godine) ostvarivanja strategije i razvojnih planova.

Neophodno je korištenje odgovarajućih uređenih baza podataka, koje se ažuriraju makar jednom godišnje, kad su raspoložive odgovarajuće statistike. Preporučuje se formiranje sljedećih baza sekundarnih podataka:

Baza demografskih podataka,

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

Baza podataka o tržištu rada,

Baza podataka za socijalne javne usluge,

Baza podataka za infrastrukturu i komunalne javne usluge,

Baza podataka lokalnog gospodarstva,

Baza podataka o stanju životne sredine.

Prema miPRO metodologiji aktivnosti praćenja, vrednovanja i ažuriranja pojedinih dijelova strategije se vrše u određenim vremenskim razdobljima, datim u narednoj tabeli.

Aktivnost praćenja i vrednovanja	Vremenski okvir
Praćenje realizacije programa (projekata, mjera)	Godišnje
Kontrolno vrednovanje	Nakon 3 godine za sektorske planove, a nakon 5 godina za strategiju
Ažuriranje sektorskih planova	Djelomično nakon 3 godine, a kompletno nakon 5 godina
Ažuriranje strategije	Djelomično nakon 5 godina, a kompletno nakon 7-10

STRATEGIJARAZVOJAOPĆINEKISELJAK

	godina
Finalno vrednovanje	Nakon 5 godina za sektorske planove, a nakon 7-10 godina za strategiju

Strategija je fleksibilan instrument koji treba redovno ažurirati radi prilagođavanja promjenama u okruženju. Preispitivanje i atheriranje komponenti strategije izvodi se selektivno, tako da se obično vizija razvoja i strateški ciljevi ne mijenjaju tijekom odabranog strateškog razdoblja, sektorski planovi se preispituju i po potrebi revidiraju, kao i ostale komponente.